

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja sosiaalihuoltolain 22 a §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annettua lakia ja sosiaalihuoltolakia.

Esityksen mukaan yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden verrattavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien olisi mahdollista aloittaa toimintansa tai toteuttaa jo rekisteröidyn toiminnan olennainen muutos ennen lain mukaista rekisteröintipäätöstä. Tavoitteena on mahdollistaa elinkeinon harjoittaminen rekisteröintimenettelyn kestäessä ja turvata henkilöstön ja palvelujen saatavuutta. Sääntelyä ei kuitenkaan sovellettaisi sellaiseen palveluntuottajaan, jonka toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle ja jonka tulee toimittaa ensi kerran valvontaviranomaiselle rekisteröintiä varten ote rikosrekisteristä. Edellytyksenä toiminnan aloittamiselle olisi, että palveluntuottaja on tehnyt laissa tarkoitetun hakemuksen ja antanut laissa säädetyt tiedot palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluysikön rekisteröintiä varten. Sääntelyn nojalla toimintansa aloittanutta palveluntuottajaa ja sen palveluysikköä olisi pidettävä rekisteröitynä sovellettaessa muuta lainsäädäntöä. Jos palveluntuottaja myöhemmin saisi hylkäävän rekisteröintipäätöksen, oikeus jatkaa päätöksen alaista toimintaa päättyisi ja palveluntuottajan uuteen hakemukseen sovellettaisiin tavallista rekisteröintimenettelyä. Sääntelyä sovellettaisiin myös lain voimaan tullessa vireillä olleisiin hakemuksiin. Sen sijaan, jos palveluntuottaja olisi jo ennen lain voimaantuloa saanut laissa tarkoitetun hylkäävän päätöksen palveluntuottajan rekisteröinnistä, palveluntuottajan uuteen hakemukseen sovellettaisiin tavallista palveluntuottajan rekisteröintiä koskevaa menettelyä.

Lisäksi palveluntuottajien ja palveluysiköiden rekisteröintiä koskevien säännösten voimaantuloa julkisten palveluntuottajien osalta lykättäisiin kahdella vuodella. Tämä mahdollistaisi rekisteröintimenettelyn kehittämisen ja vakiinnuttamisen ennen kuin hakemusten käsittelyn on tarkoitus siirtyä uudelle valtakunnalliselle Lupa- ja valvontavirastolle.

Lakiin lisättäisiin siirtymäsäännökset yksityisten perheryhmäkotien rekisteröimiselle. Siirtymäsäännöksillä turvattaisiin jo toiminnassa olevien lapsille ja nuorille tarkoitettujen perheryhmäkotien ja muiden asuinyksiköiden toiminnan katkeamaton jatkuminen, kun 1.1.2025 voimaan tulevan lainsäädännön mukaan ilman huoltajaa maassa olevan lapsen asumisen järjestäminen muuttuu sosiaalipalveluksi.

Lisäksi sosiaalihuoltolakiin tehtäisiin tekninen muutos.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025, kun yksityisiä perheryhmäkoteja koskeva rekisteröintivelvollisuus tulee voimaan. Toiminnan aloittamista ja muutoksen tekemistä koskevaa sääntelyä sovellettaisiin kuitenkin vasta 1.2.2025, ja se olisi voimassa vuoden 2026 loppuun.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	4
2.1.1 Perustuslain säännökset ja kansallinen lainsäädäntö	4
2.2 Palvelujen tuottamisessa tapahtunut muutos	8
2.3 Rekisteröintihakemusten ruuhkautuminen ja pitkittyneet käsittelyajat	8
2.4 Yksityisten perheryhmäkotien rekisteröiminen	9
3 Tavoitteet	10
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	10
4.1 Keskeiset ehdotukset	10
4.2 Pääasialliset vaikutukset	11
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	11
4.2.1.1 Vaikutukset yksityisiin palveluntuottajiin	11
4.2.1.2 Vaikutukset hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin talouteen	13
4.2.1.3 Vaikutukset valvontaviranomaisten talouteen	14
4.2.1.4 Vaikutukset julkiseen talouteen ja kansantalouteen	15
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	16
4.2.3 Vaikutukset valvontaviranomaisten tiedonhallintaan	17
4.2.4 Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset	18
4.2.4.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset	18
4.2.4.2 Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset	18
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	21
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	21
6 Lausuntopalaute	23
7 Säännöskohtaiset perustelut	29
7.1 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta	29
7.2 Sosiaalihuoltolaki	35
8 Voimaantulo	35
9 Toimeenpano ja seuranta	35
10 Suhde muihin esityksiin	36
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	36
LAKIEHDOTUKSET	41
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muuttamisesta	41
Laki sosiaalihuoltolain 22 a §:n muuttamisesta	43
LIITE	44
RINNAKKAISTEKSTIT	44
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muuttamisesta	44
Laki sosiaalihuoltolain 22 a §:n muuttamisesta	48

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023), jäljempänä valvontalaki, tuli voimaan 1.1.2024. Laissa säädetään yhtenäisestä sekä julkisia että yksityisiä palveluntuottajia koskevasta rekisteröintimenettelystä riippumatta palveluntuottajan oikeudellisesta muodosta. Rekisteröinti on edellytys sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiselle. Palveluntuottajat ja niiden palveluyksiköt tallennetaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran ylläpitämään valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteri). Julkisten palveluntuottajien osalta rekisteröintivelvollisuus tulee voimaan 1. tammikuuta 2026. Julkisten palveluntuottajien on annettava siihen mennessä viranomaiselle laissa tarkoitetut tiedot palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintiä varten. Tiedot tallennetaan Soteri-rekisteriin viimeistään 31. joulukuuta 2028.

Soteri-rekisterin hakemuskäsittely on lain voimaantulon jälkeen ruuhkautunut. Ruuhkan taustalla ovat paitsi valvontalain mukaisen rekisteröintimenettelyn ja Soteri-rekisterin käyttöönotto ja sen myötä lisääntyneet hakemusmäärät, myös menettelyn uutuus palveluntuottajille, erityisesti terveydenhuollon itsenäisille ammatinharjoittajille, jotka pystyivät ennen lain voimaantuloa aloittamaan toimintansa tehtyään ilmoituksen valvontaviranomaiselle. Itsenäiset ammatinharjoittajat ovat myös olleet määrällisesti keskeisin asiakasryhmä ruuhkautuneissa hakemuksissa.

Soteri-rekisteriä, hakemuskäsittelyä ja asiakasohjausta on kehitetty ja hakemusten käsittelyyn on ohjattu lisävoimavaroja. Voimavaroja on myös kohdennettu niihin virastoihin, joissa hakemusten käsittelyn viivästys on suurin. Vireillä olevia hakemuksia on kuitenkin paljon ja käsittelyajat ovat edelleen pitkiä. Lainsäädäntötoimenpiteet on katsottu tarpeelliseksi henkilöstön ja palvelujen saatavuuden turvaamiseksi sekä hakemuskäsittelyn vakiinnuttamiseksi.

Ilman huoltajaa maassa olevan lapsen asumisen järjestäminen on 1.1.2025 voimaan tulevan lainsäädännön mukaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukainen palvelu. Toiminnassa olevat yksityiset perheryhmäkodit ja muut asuinyksiköt tulee tällöin rekisteröidä valvontalain mukaisesti, jotta ne voivat jatkaa toimintaansa sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuina perheryhmäkoteina. Rekisteröinnit voidaan kuitenkin aloittaa vasta siihen velvoittavan lainsäädännön tultua voimaan. Tällä hetkellä lainsäädännössä ei ole siirtymäsäännöksiä perheryhmäkotien rekisteröimiselle.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Valviran ja aluehallintovirastojen sekä keskeisien ministeriöiden kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti valmistelun käynnistyttyä kuulemistilaisuuden keskeisille sidosryhmille. Esityksestä järjestettiin lausuntokierros 2.-16.10.2024 ja ruotsinkielisen säädösluonnoksen osalta 7.-21.10.2024. Lausuntopalautteesta ja sen huomioon ottamisesta hallituksen esityksessä kerrotaan jaksossa 6. Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti lisäksi lausuntokierroksen jälkeen kuulemistilaisuuden keskeisille sidosryhmille koskien siirtymäsäännöksiä yksityisten perheryhmäkotien rekisteröimiselle.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat saatavilla julkisessa palvelussa osoitteessa valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella STM117:00/2024.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Perustuslain säännökset ja kansallinen lainsäädäntö

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee paitsi vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Yleistä yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin sisältämä syrjintäkielto, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännöksessä lueteltuja erotteluperusteita voidaan pitää syrjintäkiellon ydinalueena. Luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan eri asemaan asettaminen on kielletty myös muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tällainen syy voi olla esimerkiksi yhteiskunnallinen asema, varallisuus, yhdistystoimintaan osallistuminen, perhesuhteet, raskaus, aviollinen syntyperä, seksuaalinen suuntautuminen ja asuinpaikka (HE 309/1993 vp, s. 43—44, ks. myös PeVL 31/2014 vp, s. 3/I). Perustuslain syrjintäkielto koskee myös välillistä syrjintää eli toimenpiteitä, jotka vaikutuksiltaan johtavat syrjivään lopputulokseen. Tältä osin syrjinnän käsilläolo on arvioitava jonkin menettelyn tosiasiallisten seurausten kannalta. (HE 309/1993 vp, s. 44). Perustuslain yhdenvertaisuussäännös koskee lähtökohtaisesti vain ihmisiä. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut yhdenvertaisuusperiaatteella voivan olla merkitystä myös oikeushenkilöitä koskevan sääntelyn arvioinnissa etenkin silloin, kun sääntely voi vaikuttaa välillisesti luonnollisten henkilöiden oikeusasemaan. Näkökulman merkitys on sitä vähäisempi mitä etäisempi tämä yhteys on. Oikeushenkilöihin kohdistuvan sääntelyn arvioinnissa on joka tapauksessa otettava korostetusti huomioon se perustuslakivaliokunnan käytännössä vakiintuneesti mainittu seikka, ettei yleisestä yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn. Erottelut eivät kuitenkaan tällöinkään saa olla mielivaltaisia, eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi. (Ks. PeVL 11/2012 vp, s. 2 ja siinä viitattut lausunnot.)

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Henkilökohtaista turvallisuutta koskeva säännös turvaa kyseistä oikeushyvää julkisen vallan itse toimeenpanemilta loukkauksilta, mutta edellyttää myös valtiolta säädössuojaa oikeuksien turvaamiseksi ulkopuolisia loukkauksia vastaan. Turvallisuuden nimenomainen mainitseminen säännöksessä korostaa julkisen vallan positiivisia toimintavaroja yhteiskunnan jäsenten suojaamiseksi rikoksilta ja muilta heihin kohdistuvilta oikeudenvastaisilta teoilta, olivatpa niiden tekijät julkisen vallan käyttäjiä tai yksityisiä tahoja. (HE 309/1993 vp, s. 47.)

Perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvataan jokaiselle oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Säännöksessä vahvistetaan yrittämisen vapauden periaate, kun ammatti ja elinkeino on nimenomaan mainittu toimeentulon hankkimisen keinona (HE 309/1993 vp, s. 67). Säännökseen sisältyvillä sanoilla lain mukaan viitataan mahdollisuuden rajoittamiseen säännöksessä turvattua oikeutta lailla. Toisaalta niillä viitataan lailla sääntämisen vaatimukseen ja siten siihen, että myös näiden perusoikeuksien kannalta merkityksellinen sääntely tulee toteuttaa lain tasolla. (HE 309/1993 vp, s. 67, PeVL 9/2005 vp, s. 2, PeVL 14/2004 vp, s. 2.)

Vaatus viranomaisen myöntämästä luvasta työn, ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen merkitsee rajoitusta perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvattuun elinkeinovapauteen. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt elinkeinovapautta perustuslain mukaisena pääsääntönä, mutta katsonut elinkeinotoiminnan luvanvaraisuuden olevan mahdollista poikkeuksellisesti. Perustuslakivaliokunta on käytännössään rinnastanut elinkeinotoiminnan aloittamisen edellytykseksi säädettävän rekisteröimisvelvollisuuden valtiosääntöoikeudellisesti luvanvaraisuuteen. Tällaisen sääntelyn tulee perustuslakivaliokunnan mukaan täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset (ks. esim. PeVL 96/2022 vp, s. 2 ja PeVL 58/2014 vp, s. 5/I ja siinä viitatu lausunnot).

Perustuslakivaliokunta on elinkeinotoiminnan sääntelyn yhteydessä vakiintuneesti pitänyt luvan peruuttamista yksilön oikeusasemaan puuttavana viranomaistoimena vaikutuksiltaan jyrkempänä kuin haetun luvan epäämistä. Sen vuoksi valiokunta on katsonut sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta välttämättömäksi sitoa luvan peruuttamisen mahdollisuuden vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että luvanhaltijalle mahdollisesti annetut huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen. (Ks. esim. PeVL 46/2016 vp, s. 3 ja PeVL 13/2014 vp, s. 2.)

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Välttämättömällä huolenpidolla säännöksessä tarkoitetaan sen esitöiden mukaan muun ohella palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset, ja siihen sisältyy vanhusten huoltoon kuuluvat tukitoimet (HE 309/1993 vp, s. 69/II, ks. myös esim. PeVL 36/2012 vp, s. 2). Julkisen vallan on perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Säännöksessä ei määritellä tapaa, jolla sosiaali- ja terveyspalvelut on järjestettävä, vaan veloitetaan julkinen valta turvaamaan palvelujen saatavuus. Siten siinä ei esimerkiksi edellytetä, että julkisyhteisöt itse huolehtisivat kaikkien sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta. Toisaalta säännöksestä kuitenkin seuraa, että lainsäädännöllä on huolehdittava riittävien palvelujen turvaamisesta. (HE 309/1993 vp, s. 71, ks. myös esim. PeVL 17/2021 vp, s. 17 ja siinä viitatu lausunnot.) Perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslaista ei johdu tarkkoja rajoja julkisen vallan oman tuotannon määrälle tai sen toteuttamisen tavoille vaan oleellista on varmistaa lainsäädännössä se, että vastuussa oleva järjestäjä voi kaikissa tilanteissa turvata sosiaali- ja terveyspalveluiden riittävän saatavuuden (PeVL 17/2021 vp, s. 18).

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lasten huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Hyvinvoinnin edistäminen kattaa myös suojan väkivaltaa, alistamista ja hyväksikäyttöä vastaan (HE 309/1993 vp). YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 60/1991) keskeinen periaate on, että lasten etu tulee aina asettaa ensisijalle, kun tehdään heitä koskevia viranomaispäätöksiä, lakeja tai yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja. Sopimuksen mukaan lapsia on suojattava erityisesti väkivallalta ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä (19 ja 34 artiklat).

Valvontalain 5 §:n 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveyspalveluja saa tuottaa vain palveluntuottaja, joka on mainitun lain 11 §:ssä tarkoitettu Valviran ylläpitämässä valtakunnallisessa palveluntuottajien rekisterissä (Soteri) ja jonka palveluyksikkö on rekisterissä 21 §:n mukaisesti. Pykälän 2 momentin mukaan sosiaali- ja terveyspalveluntuottajan toiminnan aloittamisen tai muutoksen toteuttamisen edellytyksenä on, että palvelutoiminnan rekisteröinnistä tai sen muutoksesta on tehty 21 §:ssä tarkoitettu päätös. Laki sisältää säännökset palveluntuottajan yleisistä edellytyksistä (6 §), palveluntuottajan luotettavuuden toteutamisesta (7 §), palveluntuottajan toimitiloista, toimintaympäristöstä,

välineistä ja tietojärjestelmistä (8 §) sekä palveluntuottajan henkilöstöstä (9 §). Lain 16 §:ssä säädetään palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintiä varten annettavista tiedoista. Palveluntuottajaksi rekisteröintiä varten on annettava palveluntuottajan nimi, henkilötunnus tai yritys- ja yhteisötunnus, yhteistiedot sekä tiedot lain 6 §:ssä säädettyjen palveluntuottajan yleisten edellytysten toteutumisesta. Palveluyksikön rekisteröintiä varten on annettava palveluyksikkökohtaisesti muun muassa palveluyksikön nimi, yhteistiedot sekä suunniteltu aloittamispäivä, tarjottavat sosiaali- ja terveyspalvelut ja niiden sisältö sekä toimintasuunnitelma, palvelujen asiakasryhmä sekä suunniteltu asiakasmäärä, palvelutoimintaan osallistuvan palveluntuottajan oman henkilöstön, työvoiman vuokrauksena ja alihankintana hankitun henkilöstön määrä ja koulutus eri palveluissa, vastuuhenkilön tiedot sekä lasten kanssa työskentelevältä muulta kuin työsopimussuhteiseen henkilöstöön kuulavalta lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä.

Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain tarkoituksena on suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja edistää heidän henkilökohtaista turvallisuuttaan. Laissa säädetään menettelystä, jolla alaikäisten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa selvitetään. Lakia sovelletaan sen 2 §:n mukaan työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Lakia sovelletaan edellä kuvatuin edellytyksin myös yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011) tarkoitettuun palvelun tuottajaan sekä yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990) tarkoitettuun palvelun tuottajaan. Lain 3 §:n mukaan työnantajan tulee pyytää henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä, kun henkilö ensi kerran otetaan tai nimitetään sellaiseen työ- tai virkasuhteeseen, johon kuuluu 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä taikka annettaessa henkilölle näitä tehtäviä ensi kerran. Lain 4 §:ssä säädetään yksityisten sosiaalipalvelujen tai yksityisten terveydenhuollon palvelujen tuottajan rikosrekisteriotteesta. Säännöksen 1 momentin mukaan, jos yksityisten sosiaalipalvelujen tai yksityisen terveydenhuollon palvelujen tuottajan toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle, tulee Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tai aluehallintoviraston ennen luvan myöntämistä pyytää muuhun kuin työsopimussuhteiseen henkilökuntaan kuulavalta henkilöltä, jolle kuuluu 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä, nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä. Pykälässä tarkoitettu ote on pyydettävä nähtäväksi myös ennen kuin muu kuin lupahakemuksessa tai ilmoituksessa määritelty henkilö otetaan 2 §:ssä tarkoitettuihin tehtäviin. Palvelun tuottajan on ilmoitettava asiasta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle, aluehallintovirastolle tai kunnalle.

Valvontalailla kumottiin yksityisistä sosiaalipalveluista annettu laki sekä yksityisestä terveydenhuollosta annettu laki. Valvontalain 16 §:ään sisällytettiin säännös, jonka mukaan palveluntuottajan on annettava palveluyksikön rekisteröintiä varten hakemuksessa lasten kanssa työskentelevältä muuhun kuin työsopimussuhteiseen henkilöstöön kuulavalta lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä. Rekisteriin tallennetaan tieto, että rikosrekisteriote on esitetty, mutta otteen tietoja ei saa tallentaa rekisteriin. Säännöksen perustelujen mukaan muussa kuin työsopimussuhteessa olevalla henkilöllä tarkoitetaan esimerkiksi palveluntuottajana toimivaa yrittäjää, jonka tehtäviin palveluyksikössä kuuluu lasten kanssa työskentelyä. Jos kyse on yksityisen sosiaali- tai terveydenhuollon palveluntuottajan työsopimussuhteisesta henkilöstöstä, palveluntuottaja tarkistaa heiltä rikosrekisteriotteen, mutta sitä ei toimiteta valvontaviranomaiselle. Näin toimittaisiin myös esimerkiksi lyhytaikaisten sijaisten osalta.

Palveluntuottaja vastaisi siitä, että lainkohdassa tarkoitettun rikosrekisteriotteen mukaan lasten kanssa työskentely on sijaiselle sallittua. (HE 299/2022 vp, s. 96.)

Valvontalaki toi lisäksi uuden velvoitteen kaikille palveluntuottajille selvittää iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden sosiaali- ja terveyspalveluihin työhön otettavan tai virkaan nimitettävän henkilöstön rikostausta. Valvontalain 28 §:n 1 momentin mukaan palveluntuottajan tulee pyytää työhön otettavalta henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 4 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriotte, kun henkilö ensi kerran otetaan tai nimitetään sellaiseen työ- tai virkasuhteeseen, joka kestää yhden vuoden aikana yhteensä vähintään kolme kuukautta ja johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012) 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettujen iäkkäiden henkilöiden tai vammaispalvelulain (675/2023) 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen vammaisten henkilöiden avustamista, tukemista, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa iäkkään tai vammaisen henkilön kanssa. Sama koskee annettaessa henkilölle näitä tehtäviä ensi kerran. Rikosrekisteriotetta ei kuitenkaan toimiteta valvontaviranomaiselle.

Palvelujen tuottaminen edellyttää palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintiä, jotka tehdään erillisinä hallintotoimina, mutta palveluntuottaja voi hakea niitä yhdellä hakemuksella samalla kertaa. Hakemuksia käsitellään yhteensä 7 virastossa. Palveluntuottajat antavat tiedot rekisteröintiä varten sähköisesti Valviralle, josta tiedot siirtyvät palveluntuottajaa ja palveluyksikön rekisteröintiä varten toimivaltaisen aluehallintoviraston käsiteltäväksi. Hakemuksen käsittelee se aluehallintovirasto, jonka toimialueella palveluja tuotetaan. Jos palveluja tuotetaan useamman kuin yhden aluehallintoviraston toimialueella tai palveluntuottaja rekisteröidään ilman palveluyksikköä, asian käsittelee Valvira.

Valvontalain 3 luku sisältää säännökset palveluntuottajien ja palveluyksikköjen rekisteröinnistä. Valvontalain mukainen rekisteröintimenettely koskee kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajia yhtenäisin kriteerein palveluntuottajan toiminnan laajuudesta tai oikeudellisesta muodosta riippumatta. Rekisteröintimenettely koskee muun muassa yksityistä elinkeinonharjoittajaa (toiminimiyrittäjä) ja siihen rinnasteisia pieniä yhtiömuotoisia toimijoita. Rekisteröintimenettely korvasi aikaisemman yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain mukaisen terveydenhuollon itsenäisen ammatinharjoittajan ilmoitusmenettelyn sekä yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain mukaisen muita kuin ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja tuottavien yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajien ilmoitusmenettelyn, joissa ammatinharjoittaja tai palveluntuottaja sai oikeuden antaa terveyden- ja sairaanhoidon palveluja tai sosiaalipalveluja suoraan jätettyään kirjallisen ilmoituksen toiminnastaan aluehallintovirastolle.

Valvontalain 52 §:n mukaan valtion mielisairaaloiden, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen, Vankiterveydenhuollon yksikön, valtion liikelaitoksen, hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin, HUS-yhtymän, itsenäisen julkisoikeudellisen laitoksen taikka evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen kirkon tai edellä mainittujen kirkkojen seurakunnan tai seurakuntayhtymän osalta lain 3 luku koskien palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2026. Valvontalain 56 §:n 1 momentin mukaan 52 §:ssä tarkoitettu julkinen palveluntuottaja saa lain 5 §:n estämättä jatkaa toimintaansa 1 päivä tammikuuta 2024 jälkeen noudattaen lain säännöksiä. Julkisen palveluntuottajan on annettava valvontaviranomaiselle lain 16 §:ssä tarkoitettut tiedot ennen lain 3 luvun voimaantuloa 1 päivänä tammikuuta 2026. Tiedot tallennetaan valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteri) maksutta viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2028. Säännöksen 2 momentin mukaan jos 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus tehdään 1 päivä tammikuuta 2026 jälkeen tai 1 momentissa tarkoitettun ilmoituksen tekemisen jälkeen julkisen palveluntuottajan toimintaan tulee olennaisia

muutoksia taikka julkinen palveluntuottaja rekisteröi uuden palveluyksikön, tällaisen ilmoituksen käsittelyyn sovelletaan lain 5 §:ää ja 3 lukua.

Ilman huoltajaa maassa olevien lasten perheryhmäkotien ja muiden asuinyksiköiden toiminta perustuu tällä hetkellä kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (1386/2010), jäljempänä kotoutumislaki. Nämä palvelut kuuluvat hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Mainitun lain 27 §:n mukaan ilman huoltajaa olevan lapsen tai nuoren, jolle on myönnetty oleskelulupa hänen haettuaan Suomessa alaikäisenä kansainvälistä suojelua taikka jolle on myönnetty ulkomaalaislain 110 §:ssä tarkoitettu oleskelulupa ja jolla on kotikuntalain mukainen kotikunta taikka joka on otettu Suomeen ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitetussa pakolaiskiintiössä, hoiva, huolenpito ja kasvatus järjestetään perheryhmäkodissa tai tuetun perhesijoituksen avulla taikka muuten tarkoituksenmukaisella tavalla. Lain 28 §:n mukaan hyvinvointialue voi perustaa lapsille ja nuorille tarkoitettua perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön. Hyvinvointialue sopii elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön perustamisesta.

Kotoutumislaki kumotaan 1.1.2025 voimaan tulevalla kotoutumisen edistämisestä annetulla lailla (681/2023), jäljempänä uusi kotoutumislaki. Uuden lainsäädännön myötä perheryhmäkotitoiminta on jatkossa sosiaalipalvelu. Perheryhmäkotitoiminta on sisällöltään jo nyt varsin lähellä sosiaalihuollon toimintaa. Uuden kotoutumislain 33 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä alueellaan olevalle 2 §:n 6 momentissa tarkoitettulle lapselle, joka on Suomessa ilman huoltajaa, hoiva, huolenpito ja kasvatus sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä tarkoitettua perheryhmäkodissa, perhehoitolaissa (263/2015) tarkoitettuna perhehoitona tai muuten tarkoituksenmukaisella tavalla sosiaalihuoltolain 14 §:ssä tarkoitettuna palveluna. Sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä, joka tulee voimaan 1.1.2025, säädetään perheryhmäkodista. Valvontalain säännökset sosiaali- ja terveystalouden tuottajien toimintaedellytyksistä, rekisteröinnistä ja omavalvonnasta koskevat 1.1.2025 lähtien myös perheryhmäkotitoimintaa.

2.2 Palvelujen tuottamisessa tapahtunut muutos

Yksin yrittäjinä toimivien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden ja palveluntuottajien työskentelyssä ja palveluiden tuottamisessa on tapahtunut viime vuosina merkittäviä muutoksia. Aikaisemmin itsenäiset terveydenhuollon ammatinharjoittajat pitivät usein omaa vastaanottoaan ja toimivat suorassa potilassuhteessa. Oman vastaanotto toiminnan ja suoraan asiakkaille tapahtuvan palveluiden tuottamisen rinnalle on tullut niin sanottu ammatinharjoittajamalli, jossa hyvinvointialueet ja isommat yksityiset sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajat hankkivat asiakas- ja potilastyöhön osallistuvaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä itsenäisesti toiminimi- tai osakeyhtiömuotoisesti toimivilta henkilöiltä. Tällaisten oman yrityksensä kautta toimivien palveluntuottajien määrän arvioidaan kasvavan jatkossa, mikä tulee lisäämään palveluntuottajan, palveluyksikön ja sen olennaisten muutosten rekisteröintien määriä erityisesti hyvinvointialueiden hankintakierrosten yhteydessä.

2.3 Rekisteröintihakemusten ruuhkautuminen ja pitkittyneet käsittelyajat

Rekisteröintihakemusten käsittely valvontaviranomaisissa on ruuhkautunut vuoden 2024 aikana. Ruuhkan taustalla ovat paitsi valvontalain mukaisen rekisteröintimenettelyn ja Soteri-rekisterin käyttöönotto ja sen myötä lisääntyneet hakemusmäärät, myös menettelyn uutuus palveluntuottajille, erityisesti itsenäisille ammatinharjoittajille, jotka ovat myös olleet määrällisesti keskeisin asiakasryhmä ruuhkautuneissa hakemuksissa. Hakemuksia on saapunut puutteellisina, ja hakemusten käsittely sekä asiakaspalvelu ja -ohjaus on vaatinut runsaasti aikaa. Valvontaviranomaisille on myös tehty hakemuksia, joille ei olisi ollut tarvetta.

Valvontalain mukaisia rekisteröintihakemuksia on vuoden 2024 alusta alkaen saapunut valvontaviranomaisille yhteensä noin 13 000, joista on ratkaistu noin 77 % eli lähes 10 000. Hakemuksia on jatkuvasti vireillä yhteensä noin 3000–4000 kappaletta. Hakemusten käsittelyajat ovat virastosta riippuen 1–6 kuukautta. Ehdotetun väliaikaisen sääntelyn soveltamisalaan kuuluvien palveluntuottajien osuus hakemuksista vaihtelee virastoittain, ja kattavat noin 25–85 % kaikista vireillä olevista hakemuksista. Valtakunnallisesti 50–70 % ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvista vireillä olevista palveluntuottajien hakemuksista koskee palveluyksiköiden muutoshakemuksia. Arviolta 30 % ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvista vireillä olevista hakemuksista koskee toimintaa, johon sisältyy alaikäisten kanssa työskentelyä.

Pitkien käsittelyaikojen vuoksi palveluntuottajat eivät ole voineet aloittaa palvelujen antamista tai toteuttaa palvelutoiminnan suunniteltua muutosta kohtuullisessa ajassa, vaan yrittäjät ovat joutuneet odottamaan toiminnan aloittamista jopa yli puoli vuotta. Lisäksi rekisteröinnin viivästyminen on heikentänyt muun muassa palvelunjärjestäjien ja isojen palveluntuottajien mahdollisuuksia ostaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöä ja palveluja alihankintana yksin toimivilta ammattihenkilöiltä.

Pitkittyneet rekisteröintihakemusten käsittelyajat rajoittavat perustuslaissa turvattua elinkeinovapautta ja vaarantavat henkilöstön ja palvelujen saatavuutta.

Rekisteröintikäsittelyt ja niiden pitkittyminen ovat merkinneet ylimääräistä kuormitusta myös valvontaviranomaisille, jotka ovat joutuneet ohjaamaan merkittävästi lisävoimavaroja rekisteröinteihin, rekisterin kehittämiseen sekä näihin liittyviin prosesseihin. Normaalitylanteessa rekisteröintimenettelyn kustannukset on tarkoitus kattaa rekisteröinneistä saatavilla tuloilla, joita virastot saavat rekisteröintisuoritteiden maksujen kautta. Toiminta on siis tältä osin tulorahoitusperusteista. Valvontalain mukaisten rekisteröintien osoittauduttua eri syistä johtuen arvioitua työläemmäksi ja käsittelyaikojen pidemmiksi, mikä on johtanut rekisteröintien ruuhkautumiseen, virastot eivät myöskään ole saaneet määrällisesti tai ajallisesti suunniteltua tulokertymää. Virastoille on aiheutunut merkittävästi myös maksuttoman ohjauksen ja asiakaspalvelun kasvanutta tarvetta. Tulokertymän viivästyminen on johtanut erityisesti aluehallintovirastojen osalta siihen, että virastoille on jouduttu kohdentamaan ylimääräistä rahoitusta kehyksen sisältä muista tarkoituksista merkittävässä määrin. Lisäksi aluehallintovirastoille on vuoden 2024 kolmannessa lisätalousarviossa osoitettu 650 000 euron lisärahoitus kompensoimaan menetettyjä maksullisen toiminnan tuloja sekä ylimääräisistä tehtävistä aiheutuneita lisäkustannuksia. Myös Valviralle on Soteri-rekisterin jatkokehittämiseen ohjattu merkittävästi lisärahoitusta.

2.4 Yksityisten perheryhmäkotien rekisteröiminen

Ilman huoltajaa maassa olevan lapsen asumisen järjestämistä koskeva sääntely muuttuu 1.1.2025. Jatkossa perheryhmäkodit ja muut asuinyksiköt tulee rekisteröidä valvontalain mukaisesti sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuna perheryhmäkotitoimintana. Perheryhmäkoteja ei sitä ennen ole mahdollista valvontalain mukaisesti rekisteröidä, koska rekisteröinnit voidaan aloittaa vasta siihen velvoittavan lainsäädännön tultua voimaan. Voimassa olevan kotoutumislain kumoamisen ja valvontalain mukaisen rekisteröinnin välille jää aika, kun yksityisellä perheryhmäkodilla ei ole voimassaolevaa rekisteröintiä toiminnalleen. Laissa ei ole säädetty perheryhmäkotien rekisteröintivelvoitteen siirtymäajasta.

Tilanne on ongelmallinen toiminnan jatkuvuuden kannalta hyvinvointialueelle, palveluntuottajalle ja ennen kaikkea perheryhmäkodissa asuvalle lapselle. Jos kotoutumislain nojalla toiminnassa olevat yksityisten palveluntuottajien perheryhmäkodit ja muut asuinyksiköt eivät voisi jatkaa toimintaansa 1.1.2025 lähtien sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuna

perheryhmäkotitoimintana rekisteröintimenettelyn vuoksi, ne joutuisivat lopettamaan toimintansa ainakin väliaikaisesti. Jos palvelutoimintaa jatkettaisiin ilman valvontalain mukaista rekisteröintipäätöstä, voisi kyse olla valvontalain 50 §:ssä tarkoitetusta luvattoman sosiaalihuollon ammattitoimen harjoittamisesta.

Jos perheryhmäkotien toiminta lakkaisi, hyvinvointialueen tulisi järjestää yksityisessä perheryhmäkodissa olevien lasten huolenpito toisilla tavoin, mutta lasten pysyvät ihmissuhteet perheryhmäkodin henkilöstöön katkeaisivat ja heidän arkeensa muodostuisi monia haasteita esimerkiksi ystävyysuhteiden ylläpidon ja koulunkäynnin suhteen. Arvion mukaan hyvinvointialueilla ei myöskään ole tosiasiallisia mahdollisuuksia käynnistää omana palveluntuotantona uusia perheryhmäkoteja hyvin nopealla aikataululla.

Perheryhmäkotien ohjauksen ja valvonnan kehittämishankkeen välityksellä saatujen tietojen mukaan yksityisiä perheryhmäkoteja on kahdeksalla palveluntuottajalla yhteensä 13. Yksityisiä perheryhmäkoteja on kymmenellä hyvinvointialueella. Lisäksi Vaasassa toimii tuetun asumisen yksikkö, jonka toiminnan on tarkoitus muuttua perheryhmäkotitoiminnaksi vuodenvaihteessa.

3 Tavoitteet

Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on turvata henkilöstön ja palvelujen saatavuutta sekä mahdollistaa elinkeinon harjoittaminen pienimuotoisessa ja siten asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta vähäriskisessä palvelutuotannossa rekisteröintimenettelyn kestäessä. Julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen lykkäämisen tavoitteena on mahdollistaa rekisteröintimenettelyn kehittäminen ja vakiinnuttaminen, ottaen huomioon, että hakemusten käsittelyn on tarkoitus siirtyä vuoden 2026 alussa uudelle valtakunnalliselle Lupa- ja valvontavirastolle. Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on lisäksi turvata jo toiminnassa olevien yksityisten perheryhmäkotien ja muiden asuinyksiköiden toiminnan katkeamaton jatkuminen perheryhmäkotitoimintana uuden lainsäädännön tullessa voimaan 1.1.2025.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valvontalain muuttamisesta. Lailla säädettäisiin väliaikaisesti yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden verrattavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien mahdollisuudesta laissa muuten säädetystä poiketen aloittaa toimintansa tai toteuttaa jo rekisteröityyn toimintaan olennainen muutos ennen lain mukaista rekisteröintipäätöstä. Näin mahdollistettaisiin elinkeinon harjoittaminen rekisteröintimenettelyn kestäessä. Sääntely koskisi palveluntuottajaa, jonka lain 9 §:ssä tarkoitettu asiakas- ja potilastyöhön osallistuva henkilöstö muodostuisi yhdestä henkilöstä, palveluntuottajan oikeudellisesta muodosta riippumatta. Näin varmistettaisiin toisiinsa verrattavassa asemassa olevien palveluntuottajien yhdenvertaiset toimintamahdollisuudet. Sääntelyä ei kuitenkaan sovellettaisi sellaiseen palveluntuottajaan, jonka toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain mukaisesti ja jonka olisi ensi kerran valvontalain 16 §:n 2 momentin 7 kohdan mukaisesti annettava palveluyksikön rekisteröintiä varten ote rikosrekisteristä muuhun kuin työsopimussuhteisiin henkilöstöön kuulualta. Tarkoituksena on osaltaan turvata lasten erityinen suojelu sosiaali- ja terveyspalveluissa varmistamalla, että lasten kanssa työskentelevän, muun kuin työsopimussuhteisen henkilön rikostausta selvitetäisiin asianmukaisesti ennen palveluyksikön rekisteröintiä koskevaa päätöstä ja toiminnan aloittamista.

Edellytyksenä toiminnan aloittamiselle tai muutoksen toteuttamiselle olisi, että palveluntuottaja on tehnyt laissa tarkoitetun hakemuksen ja antanut laissa säädetyt tiedot palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluysikön rekisteröintiä varten. Poikkeus koskisi vain laissa säädettyä edellytystä, jonka mukaan sosiaali- ja terveyspalvelutoiminnan aloittamisen tai muutoksen toteuttamisen edellytyksenä on, että palveluntuottajan rekisteröinnistä tai sen muutoksesta on tehty laissa tarkoitettu päätös. Palveluntuottajan tulisi muutoin noudattaa lain säännöksiä. Ehdotetun sääntelyn nojalla toimintansa aloittanutta tai muutoksen toteuttanutta palveluntuottajaa ja sen palveluysikköä olisi pidettävä valvontalain mukaisesti rekisteröitynä sovellettaessa muuta lainsäädäntöä. Kyseessä ei kuitenkaan olisi aikaisempaan ilmoituksenvaraiseen menettelyyn rinnastettava tilanne, jossa hakemuksen tekeminen jo sellaisenaan täyttäisi palveluntuottajalle asetetun vaatimuksen, vaan oikeus tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluja edellyttäisi viimekädessä edelleen laissa tarkoitettua rekisteröintipäätöstä. Jos mainittu päätös olisi hylkäävä, oikeus jatkaa päätöksen alaista toimintaa päättyisi ja palveluntuottajan uuteen hakemukseen sovellettaisiin tavallista rekisteröintimenettelyä.

Ehdotettu sääntely olisi voimassa vuoden 2026 loppuun saakka. Sitä sovellettaisiin myös lain voimaan tullessa vireillä olleisiin hakemuksiin. Sen sijaan, jos palveluntuottaja olisi jo ennen lain voimaantuloa saanut laissa tarkoitetun hylkäävän päätöksen palveluntuottajan tai palveluysikön rekisteröinnistä, palveluntuottajan uuteen palveluntuottajan ja palveluysikön rekisteröintiä koskevaan hakemukseen sovellettaisiin tavallista rekisteröintimenettelyä.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi lykättäväksi palveluntuottajien ja palveluysiköiden rekisteröintiä koskevan 3 luvun voimaantuloa julkisten palveluntuottajien osalta kahdella vuodella. Lain 3 luku tulisi julkisten palveluntuottajien osalta voimaan 1 päivänä tammikuuta 2028. Julkisten palveluntuottajien olisi annettava valvontaviranomaiselle rekisteröintiä varten laissa tarkoitetut tiedot ennen luvun voimaantuloa. Tiedot tallennettaisiin valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteri) maksutta viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2030. Tämä mahdollistaisi rekisteröintimenettelyn kehittämisen ja vakiinnuttamisen ennen vuoden 2026 alkua jolloin hakemusten käsittelyn on tarkoitus siirtyä tuolloin toimintansa aloittavalle uudelle valtakunnalliselle Lupa- ja valvontavirastolle.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi valvontalakiin siirtymäsäännökset yksityisten perheryhmäkotien rekisteröimiselle. Esityksen mukaan yksityinen palveluntuottaja saisi jatkaa kotoutumislain perusteella jo ennen lain voimaantuloa tuottamaansa perheryhmäkotitoimintaa tai muun asuinyksikön toimintaa sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuna perheryhmäkotitoimintana ennen valvontalain mukaista rekisteröintiä.

Lisäksi ehdotetaan, että sosiaalihuoltolain 22 a §:n 5 momentin viittaus kumottuun yksityisistä sosiaalipalveluista annettuun lakiin korjattaisiin viittaukseksi valvontalakiin.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset yksityisiin palveluntuottajiin

Ehdotettu toiminnan aloittamista koskeva menettely muistuttaisi oikeusvaikutuksiltaan ennen 1.1.2024 voimassa ollutta terveydenhuollon itsenäisten ammatinharjoittajien sekä yksityisten, muita kuin ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja tuottavien palveluntuottajia ilmoitusmenettelyä, jossa ilmoituksen tekeminen aluehallintovirastoon antoi oikeuden tuottaa palveluja. Ehdotetun sääntelyn myötä itsenäinen ammatinharjoittaja ja yksinyrittäjä voisi aloittaa toimintansa heti tehtyään rekisteröintihakemuksen. Yrittäjälle ei tällöin koituisi turhaksi

muodostuvia kustannuksia eikä tulonmenetyksiä hakemuksen käsittelyn ajalta. Ehdotettu sääntely mahdollistaisi myös esimerkiksi vastavalmistuneiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden työllistymisen heti oman yrityksensä perustamisen kautta.

Esityksen voidaan arvioida rohkaisevan pienimuotoista yrittäjyyttä sosiaali- ja terveyspalveluissa suhteessa nykytilaan, jossa rekisteröintimenettely on ruuhkautunut ja palveluntuottajiksi pyrkivät joutuvat odottamaan useita kuukausia ennen toiminnan aloittamista.

Yksin toimivan palveluntuottajan tulisi itse pystyä arvioimaan ehdotetun sääntelyn soveltuminen omaan toimintaansa sekä aloittamaan toiminta luottaen tähän arvioon. Ennen toiminnan aloittamista palveluntuottajan tulisi huolella täyttää rekisteröintihakemukseen valvontalain 16 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettut tiedot sekä täydennettävä puutteellisia tietoja valvontaviranomaisen pyynnöstä, vaikka palveluntuottaja olisi aloittanut palvelujen tuottamisen jo hakemuksen jättämisen jälkeen. Mikäli palveluntuottaja ei täydentäisi valvontaviranomaisen pyynnöstä hakemuksen puutteita, ei lain mukaisia edellytyksiä voitaisi arvioida ja hakemukseen annettaisiin hylkäävä päätös.

Lisäksi palveluntuottajan tulisi pyytää valvontaviranomaiselta organisaatio ID -yksilöintitunnus (niin sanottu OID-koodi), jonka osa palveluntuottajista tarvitsee muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) mukaisten asiakastietojen ja asiakasasiakirjojen viemiseen Kansaneläkelaitoksen ylläpitämään valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin sekä sähköisen lääkemääräyksen toteuttamista varten. Ehdotetulla sääntelyllä ei siis kevennettäisi rekisteröintimenettelystä palveluntuottajalle aiheutuvaa hallinnollista taakkaa.

Mikäli palveluntuottaja aloittaisi toiminnan ennen rekisteröintipäätöstä, se ottaisi itse riskin siitä, että päätös voi olla hylkäävä tai että päätöksessä asetetaan toiminnalle joitain edellytyksiä. Mikäli valvontaviranomainen tekisi hakemuksen perusteella hylkäävän päätöksen, tarkoittaisi se palveluntuottajan aloittaman palvelutoiminnan välitöntä keskeyttämistä. Palveluntuottajan tulisi tällöin pystyä hallitusti lyhyellä varoitusaajalla lopettamaan toimintansa tai muuttamaan sitä asiakas- ja potilasturvallisuus huomioiden, sekä vastaamaan toiminnan lopettamiseen liittyvistä toimenpiteistä ja velvoitteistaan. Palveluntuottajalle voisi tällöin myös koitua yritykseen tekemiensä investointien menetyksiä. Kuten muutoinkin, tuotettaessa palveluja toiselle palveluntuottajalle tai palvelunjärjestäjälle, hylkäävän päätöksen saaneen palveluntuottajan tulisi huolehtia päätöksen tai sen uhan ja sen vaikutusten informoimisesta palvelua tilaavalle taholle mahdollisimman aikaisessa vaiheessa palveluiden jatkuvuuden ja turvallisuuden takaamiseksi.

Lokakuussa 2024 vireillä olevia hakemuksia on ollut valvontaviranomaisissa yhteensä reilu 3000 kappaletta. Aluehallintovirastoissa vireillä olevista hakemuksista on arvioitu noin 25–85 % koskevan ehdotetun väliaikaisen sääntelyn soveltamisalaan kuuluvia hakemuksia. Valvirassa on esityksen kirjoittamisen hetkellä ollut vireillä arviolta noin 500 sellaisen palveluntuottajan ja palveluyksikön tai sen muutosta koskevaa rekisteröintihakemusta, joiden arvioidaan kuuluvan ehdotetun sääntelyn soveltamisalan piiriin.

Soteri-rekisteritietojen mukaan palveluntuottajia, joiden toimintaan kuuluu alaikäisten kanssa työskentelyä, arvioidaan olevan valtakunnallisesti tällä hetkellä noin 1000, joilla on noin 1300 palveluyksikköä. Luvut eivät sisällä keskeneräisen rekisterikonversion vuoksi kaikkia sellaisia palveluntuottajia, jotka ovat aloittaneet toiminnan ennen 1.1.2024 ilmoituksen tai myönnetyn yksityisten sosiaali- tai terveydenhuollon luvan perusteella. Ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvista vireillä olevista palveluntuottajien hakemuksista arviolta 30 % koskee toimintaa,

johon sisältyy alaikäisten kanssa työskentelyä. Tiedossa ei kuitenkaan ole, sisältyykö niihin kaikkiin kuitenkaan sellaista lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain mukaista pysyväisluonteista ja olennaista lasten kanssa työskentelyä ilman huoltajan läsnäoloa, joka kuuluisi edellä mainitun lain ja valvontalain mukaisen rikostaustan selvittämistä koskevan menettelyn piiriin. Tämä arvio tehdään aina tapauskohtaisesti. Vaikka luvuista ei pysty arvioimaan tarkemmin mikä osuus vireillä olevista hakemuksista kuuluisi rikostaustan selvittämistä koskevan menettelyn piiriin, voidaan arvioida, että merkittävä joukko lasten kanssa työskenteleviä pieniä palveluntuottajia ei pääsisi aloittamaan palvelutoimintaa heti lain voimaantulon jälkeen.

Esitys ei sinänsä poistaisi tai muuttaisi valvontalain säätämisen yhteydessä tavoiteltuja vaikutuksia yksityisten ja julkisten palveluntuottajien yhdenvertaisuudesta yhdenmukaisten rekisteröintimenettelyjen myötä. Esitys kuitenkin myöhentäisi tavoitteen toteutumista, kun rekisteröintiä koskevan sääntelyn voimaantuloa julkisten palveluntuottajien osalta myöhennettäisiin kahdella vuodella. Julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen myöhentäminen kahdella vuodella vaikuttaisi myös rekisteröintimenettelystä palveluntuottajille aiheutuvien suoritmaksujen tason mahdolliseen muutokseen. Tämä johtuu siitä, että julkisten palveluntuottajien mukaantulon vaikutukset voitaisiin arvioida ja huomioida suoritmaksujen tasossa maksujen tasoa alentavana tekijänä vasta vuodesta 2028 lukien.

Julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen myöhentämisellä pyritään mahdollistamaan rekisteröintimenettelyn kehittäminen ja vakiinnuttaminen ja siten edistämään myös yksityisten palveluntuottajien elinkeinon edellytyksiä. Toisaalta on esitetty, että siirtymäajan myöhentäminen antaisi julkisille palveluntuottajille kilpailullista etua, kun yksityiset toimijat joutuisivat kuitenkin edelleen noudattamaan rekisteröintimenettelyä ja kantamaan siitä aiheutuvat kustannukset siirtymäaikana. Tämä voi joidenkin arvioiden mukaan vähentää yksityisten toimijoiden määrää markkinoilla ja vähentää kuluttajien valinnanmahdollisuuksia.

Esitys mahdollistaisi yksityisten palveluntuottajien perheryhmäkotitoiminnan jatkamisen katkeamatta vuodenvaihteessa. Yksityisille palveluntuottajille ei siten aiheutuisi tulonmenetyksiä rekisteröintihakemusten käsittelyn ajalta.

4.2.1.2 Vaikutukset hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin talouteen

Hyvinvointialueiden palveluntuottajien ja palveluyksiköiden on valvontalaissa säädetysti oltava Soteri-rekisterissä yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien tapaan. Julkisten palveluntuottajien osalta valvontalakiin on kuitenkin säädetty siirtymäsäännös, jonka mukaan palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä koskeva 3 luku tulee julkisten palveluntuottajien osalta voimaan 1.1.2026. Lain 3 luvun voimaantuloa ehdotetaan siirrettäväksi kahdella vuodella siten, että se tulisi julkisten palveluntuottajien osalta voimaan vuoden 2028 alussa. Julkisten palveluntuottajien olisi siihen mennessä annettava valvontaviranomaiselle rekisteröintiä varten laissa tarkoitettut tiedot ja tiedot tallennettaisiin Soteri-rekisteriin maksutta viimeistään 31.12.2030 mennessä.

Rekisteröintivelvoitteen lykkääminen julkisten palveluntuottajien osalta ei merkitse muutosta valvontalain esittämisen yhteydessä arvioituihin vaikutuksiin hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin talouteen, mutta voimaantulon lykkäys kuitenkin siirtäisi vaikutusten ajallista kohdentumista myöhemmäksi voimaantulon siirtämistä vastaavalla tavalla. Valvontalain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 299/2022 vp) vaikutusten arvioinnissa on tarkemmin kuvattu rekisteröintivelvoitteesta hyvinvointialueille aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia. Esitys myöhentäisi valvontalain säätämisen yhteydessä hyvinvointialueiden talouteen arvioituja kustannusvaikutuksia siten, että hyvinvointialueiden

rekisteröintimenettelystä aiheutuva maksurasite hyvinvointialueille, yhteensä 13 miljoonaa euroa vuodessa, alkaisi toteutua vasta vuoden 2028 alusta lukien alkuperäisen siirtymäajan mukaisen vuoden 2026 sijaan. Samoin sairaaloiden ja vaativien sosiaalihuollon palveluyksiköiden sekä perustason yksiköiden ennakotarkastuksista hyvinvointialueille aiheutuva hallinnollinen rasite myöhentyisi esityksen seurauksena kahdella vuodella, mistä johtuen hyvinvointialueille ei aiheutuisi näistä kustannuksia vielä vuosina 2026 ja 2027. Esityksen johdosta ennakotarkastuksista aiheutuisi hyvinvointialueille vuosittaisia kustannuksia yhteensä 1,4 miljoonaa euroa vuodessa vuodesta 2028 alkaen.

Valvontalain säätämisen yhteydessä arvioituun pohjautuen (2,4 miljoonaa euroa vuoden 2024 tasossa) hyvinvointialueiden rahoitukseen on vuodelle 2025 varattu valvontalain mukaisiin velvoitteisiin valmistautumiseen, tietojen toimittamiseen rekisteriin palveluntuottajista ja palveluyksiköistä vuoden 2025 loppuun mennessä, 2,6 miljoonaa euroa (rahoitus vuoden 2025 tasossa). Rahoitukselle ei esityksen johdosta olisi tarvetta vielä vuonna 2025, vaan vasta vuonna 2027, sillä tietojen toimittamisvelvollisuus esityksen seurauksena siirtyisi vuoden 2027 loppuun.

4.2.1.3 Vaikutukset valvontaviranomaisten talouteen

Valvontalain 5 §:ään ehdotettu väliaikainen muutos aiheuttaisi valvontaviranomaisille erityisesti maksuttoman ohjauksen ja neuvonnan tarpeen lisääntymistä. Muutoksen myötä ohjausta ja neuvontaa tulisi antaa mahdollisimman sujuvasti ja nopeasti, jotta välttyttäisiin käsittelyaikojen pitenemiseltä. Ohjaus- ja neuvontaresurssin vahvistamisella kyettäisiin osaltaan varmistamaan se, että väliaikainen muutos voitaisiin toteuttaa mahdollisimman sujuvasti ja että käsittelyajat eivät ainakaan ratkaisevasti pitenisi muutoksen johdosta. Aluehallintovirastot ovat esittäneet väliaikaisen muutoksen osalta palveluntuottajien ohjauksesta ja neuvonnasta johtuvaksi lisäresurssitarpeeksi kolme henkilötyövuotta. Yhden henkilötyövuoden kustannusarvion ollessa virastojen antamaan tietoon perustuen 87 000 euroa, tämä tarkoittaisi vuosittaista 261 000 euron lisäkustannusta virastojen talouteen. Lisäresurssitarve aiheutuisi koko sääntelyn voimassaolon ajalle eli vuosille 2025 ja 2026. Väliaikainen muutos aiheuttaisi myös Valvirassa järjestelmiin liittyvää resurssitarvetta sekä ohjauksen ja neuvonnan tarvetta, joka korostuisi muutoksessa. Valvira on arvioinut, että muutos edellyttäisi Valvirassa ohjaukseen ja neuvontaan sekä asiantuntijatyön käyttämiseen järjestelmäkehittämisessä kahden henkilötyövuoden lisäpanostusta. Yhden henkilötyövuoden kustannusarvion ollessa Valviran antamaan tietoon perustuen 80 000 euroa, tämä tarkoittaisi 160 000 euron lisäresurssin tarvetta vuodelle 2025. Väliaikaisen muutoksen vaatimien Soteri-rekisteriin ja sähköiseen asiointiin tehtävien muutosten kustannusten arvioidaan olevan noin 150 000 euroa vuodelle 2025.

Valvontalain säätämisen yhteydessä Valviran toimintamenoihin on arvioitu aiheutuvan yhteensä 0,3 miljoonan euron lisästarve vuosille 2026–2028 hyvinvointialueiden palveluntuottajien ja palveluyksiköiden tietojen viemisestä osaksi Soteri-rekisteriä. Esityksessä ehdotetaan julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen voimaantulon lykkäämistä kahdella vuodella siten, että julkisten palveluntuottajien tulee antaa tiedot rekisteröintiä varten vuoden 2027 loppuun mennessä, ja tiedot on tallennettava maksutta Soteri-rekisteriin viimeistään vuoden 2030 loppuun mennessä. Esityksen johdosta Valviralle ei aiheutuisi kustannuksia tietojen viemisestä vielä vuosina 2026 tai 2027, vaan aiemmin arvioitu 0,3 miljoonan euron kustannusvaikutus toteutuisi vasta vuosina 2028–2030.

Vastaavasti aluehallintovirastoille on valtiontalouden kehyksiin varattu rahoitusta valvontalain mukaisiin velvoitteisiin, jotka liittyvät julkisten palveluntuottajien rekisteröintiin ja aluehallintovirastojen velvoitteeseen viedä hyvinvointialueiden palveluntuottajien ja

palveluysiköiden tiedot osaksi Soteri-rekisteriä. Kehyspäättökseen 2024–2027 on kyseessä olevien tehtävien hoitamiseen osoitettu lisärahoitusta vuosille 2026–2027 800 000 euroa kummallekin vuodelle, ja vastaava 800 000 euron rahoitustarve on myös vuodelle 2028. Esityksen johdosta aluehallintovirastoille ei aiheutuisi tehtäviä, tai niiden hoitamisesta myöskään kustannuksia, julkisten palveluntuottajien rekisteröintimenettelyn osalta vielä vuosina 2026 tai 2027, vaan tehtävät sekä niiden hoitamisesta arvioitu 800 000 euron vuotuinen kustannusvaikutus toteutuisi vasta vuosina 2028–2030.

4.2.1.4 Vaikutukset julkiseen talouteen ja kansantalouteen

Väliaikaisen sääntelyn on arvioitu aiheuttavan aluehallintovirastoille lisätyötä yhteensä kolme henkilötyövuotta vuosina 2025 ja 2026 ja Valviralle kaksi henkilötyövuotta vuonna 2025. Lisäksi esityksen edellyttämien tietojärjestelmämuutosten on arvioitu aiheuttavan Valviralle 150 000 euroa lisää kustannuksia vuonna 2025. Valvontaviranomaisten tulee lähtökohtaisesti pyrkiä kattamaan esityksen aiheuttama määräaikainen lisätyö ja kustannukset olemassa olevalla rahoituksellaan. Tämä johtuu kehysriihessä 15.–16.4.2024 päätetystä, jonka mukaan valtion organisaatioiden tulee varmistaa kansallisesta lainsäädännöstä tulevien uusien velvoitteiden hoitaminen pääsääntöisesti nykyisten määrärahojen puitteissa. Esityksen aiheuttamaa lisämäärärahan tarvetta arvioidaan vielä talousarvion täydennysesityksen yhteydessä.

Julkisten palveluntuottajien siirtymäajan lykkääminen kahdella vuodella samalla myöhentäisi valvontalain säätämisen yhteydessä arvioitujen vaikutusten toteutumista ja merkitsisi siten osittaisia säästövaikutuksia julkiseen talouteen vuosille 2025–2027. Esityksessä ei ehdoteta muutosta voimassa olevaan sääntelyyn, jonka mukaan julkisten palveluntuottajien ja niiden palveluysiköiden rekisteröiminen olisi maksutonta palveluntuottajille, ja rekisteröinti tulisi valtion rahoitettavaksi. Vastaavasti hyvinvointialueiden kustannusten kasvu tulisi valvontalain säätämisen yhteydessä arvioidulla tavalla edelleen valtion rahoitettavaksi hyvinvointialueiden rahoituslain edellyttämällä tavalla. Esitys kuitenkin myöhentäisi vaikutuksia valtiontalouteen siten, että hyvinvointialueiden rekisteröintimenettelystä niille aiheutuva vuotuinen maksurasite, valvontalain hallituksen esityksessä vuoden 2024 tasossa arvioidun mukaan yhteensä 13 miljoonaa euroa, merkitsisi vuosittaista kustannusvaikutusta valtion talousarvioon vasta vuodesta 2028 lukien, kun nyt voimassa olevan siirtymäsääntelyn mukaiset vaikutukset on arvioitu valtion talouteen lisäkustannuksina jo vuodesta 2026 lukien. Vastaavasti myöhentyisivät ne kustannusvaikutukset valtiontaloudelle, joiden on arvioitu aiheutuvan hyvinvointialueiden kustannusten ja rahoituksen lisäämisestä ennakotarkastuksiin liittyen. Esityksen johdosta sairaaloiden ja vaativien sosiaalihuollon yksiköiden sekä riskiperustaisista muiden palveluysiköiden ennakotarkastuksista hyvinvointialueiden kustannuksiin sekä vastaavasti valtionrahoitukseen vuoden 2024 tasossa arvioitu 1,4 miljoonan euron vuotuinen menolisäys myöhentyisi kahdella vuodella ja vaikutus valtion talousarvioon toteutuisi vasta vuodesta 2028 lukien. Vastaavalla tavalla Valviralle valtiontalouden lisärahoitustarpeena huomioitu 0,3 miljoonaa euroa vuosille 2026–2028 hyvinvointialueiden palveluntuottajien ja palveluysiköiden tietojen viemiseen osaksi Soteri-rekisteriä myöhentyisi siten, että vaikutukset valtiontalouteen todentuisivat vasta vuosille 2028–2030. Myös aluehallintovirastoille on valtiontalouden kehyksiin varattu rahoitusta valvontalain mukaisten velvoitteiden täyttämiseen, jotka liittyvät julkisten palveluntuottajien rekisteröintiin ja aluehallintovirastojen velvoitteeseen viedä hyvinvointialueiden palveluntuottajien ja palveluysiköiden tiedot osaksi Soteri-rekisteriä. Kehyspäättökseen 2024–2027 on kyseessä olevien tehtävien hoitamiseen osoitettu lisärahoitusta vuosille 2026–2027 800 000 euroa kummallekin vuodelle, ja vastaava 800 000 euron rahoitustarve on myös vuodelle 2028. Esityksen johdosta aluehallintovirastoille kyseessä olevien tehtävien hoitamiseen varattu rahoitustarve myöhentyisi siten, että niiden kustannusvaikutus toteutuisi vasta vuosina 2028–

2030. Näin ollen esityksen vaikutus olisi edellä mainituilta osin valtiontalouden kustannuksia vuosille 2026 ja 2027 pienentävä.

Myöskään hyvinvointialueiden valtionrahoituksen lisäykselle koskien julkisten palveluntuottajien velvoitetta toimittaa valvontaviranomaisille palveluntuottajista ja palveluyksiköistä Soteri-rekisteröintiä varten tarvittavat tiedot ei esityksen johdosta olisi tarvetta vielä vuoden 2025 osalta, koska esityksen mukaan julkisten palveluntuottajien ja palveluyksiköiden tietojen toimittamisen määräaika myöhennettäisiin kahdella vuodella. Kyseinen valtionrahoituksen lisäys hyvinvointialueiden rahoitusmomentille vuodelle 2025 on 2,6 miljoonaa euroa vuoden 2025 tasossa (hallituksen esityksessä 2,4 miljoonaa euroa vuoden 2024 tasossa), joka tulisi myöhentää vuodelle 2027 (vuoden 2027 tasossa).

Esityksellä voidaan arvioida olevan positiivisia vaikutuksia itsenäiseen ammatinharjoittamiseen sekä yrittäjyyteen ja siten välillisesti kansantalouteen. Esityksellä mahdollistettaisiin yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden verrattavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien toiminnan aloittaminen tai olennaisen muutoksen toteuttaminen jo rekisteröityn toimintaan ennen lain mukaista rekisteröintipäätöstä. On arvioitu, että ehdotetun väliaikaisen sääntelyn soveltamisalaan kuuluvat itsenäiset ammatinharjoittajat ja yksinyrittäjät muodostavat merkittävän osan, aluehallintovirastoissa 25–85 prosenttia ja Valvirassa noin 60 prosenttia, ruuhkautuneessa työjonossa olevista hakemuksista. Esityksellä olisi näin ollen positiivisia vaikutuksia erityisesti näiden palveluntuottajien edellytyksiin harjoittaa elinkeinoa ja ansaita tuloja elinkeinotoiminnasta. Esitys vähentäisi tältä osin mahdollisia rekisteröintipäätöksen viivästymisestä aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia sekä tulonmenetyksiä palveluntuottajille ja kansantaloudelle.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä olisi vaikutuksia erityisesti Valviran ja aluehallintovirastojen toimintaan. Ehdotettu sääntely aiheuttaisi tarvetta priorisoida ja kohdentaa virastojen henkilöresursseja, käsittelijöiden työaika ja tietojärjestelmäresursseja mahdollistaakseen säännösten toimeenpanon edellyttämät pakolliset muutokset ennen lain voimaantuloa. Myös ohjauksen sekä ehdotetun sääntelyn edellyttämän toiminnallisen kehittämisen merkitys korostuu jo ennen lain voimaantuloa, mutta myös sen jälkeen.

Esityksen odotetaan lisäävän merkittävästi palveluntuottajien yhteydenottoja valvontaviranomaiselle ja ohjaustarvetta erityisesti väliaikaisen sääntelyn soveltamiseen ja sen rajaukseen liittyen, vaikka arvioiminen olisi palveluntuottajien itsensä vastuulla. Esitys ei myöskään vähentäisi valvontaviranomaisissa käsiteltävänä olevien hakemusten määriä, sillä viranomaisen olisi ratkaistava väliaikaisen sääntelyn piiriin kuuluvat hakemukset kuten aikaisemminkin. Esitys ei myöskään vähentäisi valvontaviranomaisten valvontatehtäviä vaan tehokkaan toiminnanaikaisen valvonnan merkityksen voidaan esityksen myötä arvioida korostuvan.

Esitys voisi lisätä päällekkäisten, tarpeettomien ja puutteellisesti täytettyjen hakemusten määrää, joiden selvittäminen, täydennyttäminen ja arvioiminen aiheuttaisi lisätyötä valvontaviranomaisille nykytilanteeseen nähden. Ehdotetun väliaikaisen sääntelyn voimassaolon loppuajankana on odotettavissa erillistä hakemusruuhkaa. Ehdotetusta sääntelystä valvontaviranomaisille aiheutuva lisätyö voi aiheuttaa viivästyksiä muiden hakemusten käsittelyssä. Lisätyömäärän vähentämiseksi ja hakemuskäsittelyn sujuvoittamiseksi palveluntuottajien ohjauksessa tulee painottaa lain vaatimuksia koskien pakollisia hakemuksella esitettäviä tietoja. Mikäli palveluntuottajan hakemus ei täytä valvontalaissa säädettyjä toiminnan edellytyksiä, valvontaviranomainen tekee kielteisen päätöksen.

Esityksellä voidaan arvioida olevan välillisiä vaikutuksia myös hyvinvointialueisiin ja muihin palvelunjärjestäjiin, jotka alihankkivat sosiaali- ja terveydenhuoltoalan henkilöstöä ja palveluja ehdotetun väliaikaisen sääntelyn soveltamisalaan kuuluvilta palveluntuottajilta. Ehdotetun sääntelyn myötä yksin toimivat palveluntuottajat esimerkiksi pystyisivät helpommin osallistumaan hyvinvointialueiden kilpailutuksiin ja tekemään sopimuksia palvelujen tuottamisesta, eikä rekisteröintihakemuksen pitkittyneet käsittelyajat muodostaisi nykyisen kaltaisia esteitä palvelutoiminnan aloittamiselle ja henkilöstön ja palvelujen saatavuudelle. Ehdotetun sääntelyn nojalla toimintansa aloittaneelta palveluntuottajalta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja hankkivan hyvinvointialueen tai muun julkisen palvelunjärjestäjän tulee huomioida palveluiden laadun, asiakas- ja potilasturvallisuuden ja jatkuvuuden varmistamiseksi, että palveluntuottaja täyttää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 14 §:ssä säädetty edellytykset. Ehdotetun sääntelyn nojalla toimiva palveluntuottaja voisi olla toimija, joka ei täytä rekisteröinnin edellytyksiä ja jonka toiminta voi päättyä yllättäen hylkäävän rekisteröintipäätöksen myötä pian toiminnan aloittamisen jälkeen.

Olisi hyvinvointialueen velvollisuus selvittää, että ehdotetun sääntelyn nojalla toimintansa aloittaneella palveluntuottajalla on oikeus aloittaa palvelujen tuottaminen ennen rekisteröintiä. Valvontaviranomaisten kuormituksen hallitsemiseksi hyvinvointialueiden tulisi pyrkiä selvittämään edellytysten täyttymistä suoraan palveluntuottajalta ja mahdollisesti loppuvuoden 2024 aikana julkaistavasta Soteri-rekisterin julkisesta tietopalvelusta. On myös arvioitu, että ehdotetun väliaikaisen sääntelyn nojalla ilman valvontaviranomaisten suorittamaa ennakkovalvontaa aloitettu toiminta voisi lisätä tarvetta hyvinvointialueen omavalvonnallisille valvonta- ja ohjaustehtäville. Viranomaisvalvonnan ja omavalvonnan tehostamiseksi ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvia palveluntuottajia ja niiden palveluyksikköjä koskevat tiedot on tarkoitus viedä Soteri-rekisteriin, jolloin ne olisivat näytettävissä mahdollisesti loppuvuoden 2024 aikana julkaistavassa julkisessa tietopalvelussa.

Julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvollisuuden voimaantulon lykkäämisellä olisi suoria vaikutuksia laissa tarkoitettuihin julkisiin palveluntuottajiin. Esitys edistäisi osaltaan julkisten palveluntuottajien rekisteröintikäsittelyn sujuvuutta, kun väliaikaisella sääntelyllä sekä julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen voimaantulon myöhentämisellä turvattaisiin rekisteröintimenettelyn jatkokehittäminen ja vakiinnuttaminen sekä ennaltaehkäistäisiin mahdollista uusintaruuhkautumista.

Perheryhmäkotien rekisteröimisen siirtymäsäännökset eivät vaikuttaisi valvontaviranomaisissa käsiteltävien hakemusten määrään. Siirtymäsäännökset voisivat lisätä valvontaviranomaisten antaman ohjauksen ja neuvonnan tarvetta, mutta toisaalta kyseessä on lukumäärältään pieni joukko yksityisiä palveluntuottajia. Hyvinvointialueen tehtävänä on valvoa ja ohjata järjestämisvastuulleen kuuluvaa toimintaa valvontalain ja hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) mukaisesti. Ilman huoltajaa maahan tulleet lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä, joiden ympärivuorokautisen hoivan laadun turvaaminen on tärkeää. Vaikka yksityisillä palveluntuottajilla ei olisi rekisteröintipäätöstä, olisi hyvinvointialueen edelleen valvottava ja ohjattava perheryhmäkotien toimintaa omien lakisääteisten velvoitteidensa mukaisesti. Ehdotettu sääntely korostaisi hyvinvointialueen tekemää valvontaa yksityisten perheryhmäkotien odottaessa rekisteröimis päätöstä.

4.2.3 Vaikutukset valvontaviranomaisten tiedonhallintaan

Valvira ja aluehallintovirastot ovat aikanaan tehneet tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnin valvontalain mukaisista tehtävistä ja Soteri-rekisterin tietosisällöistä. Esitys ei muuttaisi virastojen asianhallintaprosesseja (asiakirjojen kirjaaminen, tietopalvelu, arkistointi). Sekä aluehallintovirastot että Valvira tulisivat hoitamaan jatkossakin rekisteröinti- ja

valvontaprosessit samalla sähköisellä työpöydällä. Rekisteröinnin tiedot tallennettaisiin edelleen Soteri-rekisteriin.

Esitys ei aiheuttaisi myöskään muutosta tietovarannoissa tai rekisterinpitäjyydessä. Valvira ja aluehallintovirastot toimisivat edelleen Soteri-rekisterin yhteisrekisterin pitäjinä. Soteri-rekisteri tulisi edelleen toimimaan eri viranomaisten master-rekisterinä ja sisältämään henkilötietoja.

Ehdotetun väliaikaisen sääntelyn soveltamisalaan kuuluvalla toimijalle tulisi pystyä antamaan organisaatio ID -yksilöintitunnus (niin sanottu OID-koodi), jonka osa palveluntuottajista tarvitsee muun muassa asiakastietolain mukaisten asiakastietojen ja asiakasasiakirjojen viemiseen Kansaneläkelaitoksen ylläpitämään valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin sekä sähköisen lääkemääräyksen toteuttamista varten. Toiminnan tosiasiallinen aloittaminen edellyttäisi OID-koodia tarvitsevan toimijan osalta käytännössä sitä, että valvontaviranomainen pystyisi antamaan OID-koodin ehdotetun sääntelyn soveltamisalaan kuuluvalla toimijalle mahdollisimman pian hakemuksen tekemisen jälkeen, kun nykyisin se annetaan kaikille hakijoille vasta rekisteröintipäätöksen ja rekisteriin merkitsemisen yhteydessä. OID-koodin antaminen palveluntuottajalle ennen rekisteröintipäätöstä edellyttää muutoksia Soteri-rekisteriin sekä sen sähköiseen asiointiin. Soteri-rekisterin sähköiseen asiointiin tehtävät muutokset ja suunnitellut automaatiot ovat välttämättömiä minimoidakseen hakemusten manuaalisen käsittelyn aiheuttama lisätyö ja hallinnollinen taakka. Kyse olisi kuitenkin toiminnallisista muutoksista eikä muutoksista viranomaisten tiedonhallintaan.

Esityksen mukaan lain 3 luku tulisi julkisten palveluntuottajien osalta voimaan vasta vuoden 2028 alusta nykyisin säädetyn 2026 sijaan. Julkisia palveluntuottajia koskevan rekisteröintivelvoitteen siirtäminen kahdella vuodella vastaavasti myöhentäisi myös julkisia palveluntuottajia ja niiden palveluyksiköitä koskevien rekisteröintitietojen kokoamisen yhteiseen rekisteriin. Esitys ei kuitenkaan pysyvästi muuttaisi valvontalain ja Soteri-rekisterin tiedonhallintaan liittyvien tavoitteiden toteutumista. Julkisten palveluntuottajien olisi annettava valvontaviranomaiselle rekisteröintiä varten laissa tarkoitetut tiedot ennen luvun voimaantuloa ja tiedot tallennettaisiin Soteri-rekisteriin viimeistään 31.12.2030.

4.2.4 Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.4.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitys edistäisi osaltaan toimialan pienimuotoista yrittäjyyttä ja niin sanottujen yhden hengen yritysten liiketoimintaedellytyksiä. Tämä voi edistää kilpailua ja lisätä palvelutarjonnan monipuolisuutta. Yksityiset palveluntuottajat joutuisivat kuitenkin edelleen noudattamaan rekisteröintimenettelyä ja vastaamaan siitä aiheutuvista kustannuksista samalla, kun julkisten palveluntuottajien siirtymäaikaa myöhennettäisiin. Vaikka tällä pyritään mahdollistamaan rekisteröintimenettelyn kehittäminen ja vakiinnuttaminen ja siten edistämään myös yksityisten palveluntuottajien elinkeinon harjoittamisen edellytyksiä, voi tämä käytännössä siirtymäaikana asettaa yksityiset palveluntuottajat julkisia palveluntuottajia epäedullisempaan asemaan. Tämä voi joidenkin arvioiden mukaan vähentää yksityisten toimijoiden määrää markkinoilla ja vähentää kuluttajien valinnanmahdollisuuksia.

4.2.4.2 Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset

Vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen

Esityksen voidaan arvioida parantavan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön ja palvelujen saatavuutta ja sillä voidaan siten arvioida olevan välillisesti myönteisiä vaikutuksia myös ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen.

Toisaalta esitykseen liittyy välttämättä asiakas- ja potilasturvallisuuteen, mukaan lukien toiminnan jatkuvuuteen liittyviä riskejä, joita on alun perin pyritty minimoimaan säätämällä valvontalain mukaisesta ennakollista valvontaa sisältävästä rekisteröintimenettelystä. Riskejä on kuitenkin pyritty hallitsemaan rajaamalla mahdollisuus toiminnan aloittamiseen pienimuotoisen toimintaan. Sinänsä samat riskit ovat olleet olemassa ennen valvontalain voimaantuloa ilmoituksenvaraisissa palveluissa. On myös otettava huomioon, että esityksellä ei poikettaisi palveluntuottajan ja palveluyksikön toiminnallisista ja laadullisista edellytyksistä taikka palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan omavalvonnallisista velvollisuuksista asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseksi. Lisäksi valvontaviranomaisilla olisi jatkossakin riskiperusteisesti mahdollisuus toiminnanaikaiseen valvontaan valvontalain säännösten mukaisesti myös väliaikaisen sääntelyn nojalla aloittaneen palveluntuottajan osalta.

Ehdotettu väliaikainen sääntely rakentuu vahvasti luottamukseen palveluntuottajan ilmoittamien tietojen oikeellisuudesta sekä siihen, että palveluntuottaja arvioisi oikein sille laissa säädettyjen edellytysten täyttymisen ja ehdotetun sääntelyn soveltumisen toimintaansa. Ehdotuksesta seuraisi, että palveluntuottaja, jolla ei ole lainkaan edellytyksiä saada palveluntuottajan rekisteröintiä, voisi kuitenkin aloittaa toiminnan ilman ennakollista viranomaiskontrollia, mikä on omiaan vaarantamaan merkittävästi asiakas- ja potilasturvallisuutta. Vastaavanlainen riski sisältyi myös aiempaan lainsäädäntöön, jolla säädettiin ilmoituksenvaraisesta menettelystä. Suurimmat riskit liittyisivät arvion mukaan sellaisiin palveluihin, joita asiakkaat ja potilaat ostavat suoraan ehdotetun sääntelyn piiriin kuulavalta palveluntuottajalta. Tällaisia palveluja ja niitä tarjoavia palveluntuottajia säännellään toisaalta myös muulla lainsäädännöllä. Mikäli esimerkiksi palveluntuottaja tai tämän lukuun palvelua suhteessa asiakkaaseen tuottava henkilö on sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö, sovellettaisiin palvelua antavan henkilön toimintaan ammattihenkilölainsäädännön asettamia edellytyksiä ja velvoitteita sekä niitä koskevia valvontasäännöksiä. Mitä pidempään rekisteröintihakemuksen käsittely kestää, sitä suurempi riski voi joissain tilanteissa asiakkaalle tai potilaalle olla. Hakemusten käsittelyaikoja pyritään kuitenkin jatkuvasti lyhentämään hakemuskäsittelyn kehittämistoimilla. Palveluntuottajan toiminta olisi potilasvakuutuslain (948/2019) sekä vahingonkorvauslain (412/1974) alaista toimintaa. Lisäksi palveluntuottajaan voi kohdistua rikosoikeudellinen vastuu oikeudettomasta toiminnasta.

Vaikutukset lapseen, vammaisiin henkilöihin ja ikääntyneisiin

Edellä mainittuja riskejä on pyritty lasten osalta minimoimaan ja lasten henkilökohtaista koskemattomuutta turvaamaan rajaamalla ehdotetun sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle sellaiset palveluntuottajat, joiden toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle ja joiden tulee valvontalain 16 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaisesti ensi kerran toimittaa valvontaviranomaiselle palveluyksikön rekisteröintiä varten lasten kanssa työskentelevältä muuhun kuin työsopimussuhteeseen henkilöstöön kuulavalta ote rikosrekisteristä. Mainittujen palveluntuottajien muun kuin työsopimussuhteisen henkilöstön rikostaustan arvioiminen kuuluu valvontaviranomaisille. Valvontaviranomaisen tulisi myös jatkossa tarkistaa sellaisten palveluntuottajien osalta lasten kanssa työskentelevien rikosrekisteriote ennen rekisteröintipäätöksen tekemistä ja toiminnan alkamista. Muussa kuin työsopimussuhteessa olevalla henkilöllä tarkoitetaan esimerkiksi palveluntuottajana toimivaa yrittäjää, jonka tehtäviin palveluyksikössä kuuluu lasten kanssa työskentelyä. Jos kyse on yksityisen sosiaali-

tai terveydenhuollon palveluntuottajan työsopimussuhteisesta henkilöstöstä, palveluntuottaja tarkistaa heiltä itse rikosrekisteriotteen, mutta sitä ei toimiteta valvontaviranomaiselle. Näin toimitaan myös esimerkiksi lyhytaikaisten sijaisten osalta. Palveluntuottaja vastaa tällöin itse siitä, että rikosrekisteriotteen mukaan lasten kanssa työskentely on työsopimussuhteiselle henkilölle sallittua ja voisi tähän arvioonsa perustuen aloittaa ehdotetun sääntelyn nojalla toimintansa.

Rikostaustan selvittäminen osana palveluntuottajan rekisteröinnin yhteydessä tehtävää palveluntuottajan soveltavuuden harkintaa ei sinänsä suojaa lapsia seksuaalista hyväksikäyttöä tai muuta vakavaa rikollisuutta vastaan. Taustatietojen selvittämisellä voidaan kuitenkin osaltaan parantaa mahdollisuuksia luoda lapsille mahdollisimman turvallinen kasvuympäristö (HE 3/2002, s. 5).

Aiemmin esityksessä on esitetty arvioita palveluntuottajista, joiden hakemuksia on vireillä ja joiden toimintaan kuuluu alaikäisten kanssa työskentelyä ja jotka jäisivät ehdotetun sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle. On arvioitu, että merkittävä joukko lasten kanssa työskenteleviä pieniä palveluntuottajia ei pääsisi aloittamaan palvelutoimintaa heti lain voimaan tulon jälkeen. Tällä voidaan arvioida olevan heikentävä vaikutus lasten palvelujen saatavuuteen suhteessa sellaisiin palveluihin, joiden tuottajat tulisivat ehdotetun sääntelyn soveltamisalan piiriin. Esityksen lausuntopalautteessa onkin tuotu esille, että ehdotetun sääntelyn soveltamisalan rajaus voi vaarantaa esimerkiksi lasten kuntoutus- terapia- ja oppilashuollon palvelujen saatavuuden. Mainittuja palveluja tarjoavista ammattilaisista on lausuntopalautteen mukaan merkittävä pula. Esityksen laatimisen hetkellä saatavilla olevista tiedoista ei kuitenkaan ilmene, onko pula nimenomaisesti valvontalain mukaisen rekisteröintimenettelyn viivästyksestä johtuva, ja onko se siten sellainen, jota esitys voisi ylipäänsä helpottaa.

Valvontalaki ei sisällä vastaavaa velvoitetta toimittaa valvontaviranomaiselle rekisteröintiä varten otetta vammaisten henkilöiden ja ikääntyneiden kanssa työskentelevien rikosrekisteriotteesta. Velvollisuus tarkistaa työntekijöiden rikostausta on tältä osin vain palveluntuottajalla ja vain työsopimussuhteisen henkilöstön osalta. On kuitenkin eräitä palveluja, kuten henkilökohtainen apu ja eräät sosiaalihuoltolain mukaiset tukipalvelut, joihin kuuluu vammaisen tai ikääntyneen henkilön avustamista, tukemista, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa iäkkään tai vammaisen henkilön kanssa. Tällaiset palvelut ovat usein ostopalveluina tuotettuja, ja niitä saatetaan tuottaa pienimuotoisella yritystoiminnalla, joka kuuluisi ehdotetun sääntelyn soveltamisalaan. Tämän voidaan arvioida korostavan esityksen riskejä suhteessa vammaisiin henkilöihin ja ikääntyneisiin. Toisaalta pääosa mainituista palveluista on kuitenkin hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevia sosiaalipalveluja ja siten hyvinvointialueen omavalvonnan alaisia. Lisäksi valvontaviranomaisilla olisi jatkossakin mahdollisuus toiminnanaikaiseen valvontaan valvontalain säännösten mukaisesti myös ehdotetun sääntelyn nojalla aloittaneen palveluntuottajan osalta. On myös otettava huomioon, että tilanne ei eroaisi suhteessa ennen valvontalakia voimassa olleeseen sääntelyyn, jonka mukaan itsenäiset ammatinharjoittajat ja muita kuin ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja tuottavat yksityiset palveluntuottajat pystyivät aloittamaan toimintansa tehtyään kirjallisen ilmoituksen valvontaviranomaiselle. Nyt ehdotettu sääntely rajaisi mahdollisuuden aloittaa palvelutoiminta, ennen rekisteröintipäätöstä, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja niin sanottuihin yhden hengen yrityksiin. Lisäksi on otettava huomioon, että vaikka ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden kanssa työskentelevät palveluntuottajat rajattaisiin pois ehdotetun sääntelyn soveltamisalasta ja niiden tulisi voimassa olevan lain mukaisesti odottaa rekisteröintipäätöstä ennen toiminnan aloittamista, ei rekisteröintimenettelyyn siltikään kuuluisi voimassa olevan sääntelyn mukaisesti säännönmukaista rikostausta selvittämistä valvontaviranomaisen toimesta.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Ehdotetun perheryhmäkotien rekisteröimistä koskevan siirtymäsääntelyn arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Se turvaisi ilman huoltajaa maassa olevien lasten oikeutta suojeluun ja tukeen sekä hoivan jatkuvuutta lapselle tutussa perheryhmäkodissa. Vastaavaa toiminnan jatkuvuuden uhkaa ei kohdistu hyvinvointialueiden omana tuotantona ylläpitämiin perheryhmäkoteihin eikä muihin lasten ympärivuorokautista hoivaa tarjoaviin sosiaali- tai terveydenhuollon yksiköihin. Siten ehdotetun sääntelyn arvioidaan edistävän lasten keskinäistä yhdenvertaisuutta.

Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Esityksen voidaan arvioida osaltaan edistävän perustuslain mukaisen riittäviä sosiaali- ja terveyspalveluja koskevan oikeuden toteutumista siltä osin kun esityksellä olisi myönteisiä vaikutuksia palvelujen saatavuuteen.

Esityksellä myös parannettaisiin perustuslaissa turvatun elinkeinovapauden ja elinkeinotoiminnan toteutumista erityisesti niiden palveluntuottajien osalta, jotka ennen valvontalain voimaantuloa voivat aloittaa toimintansa heti tehtyään ilmoituksen valvontaviranomaisille.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Ennen lainvalmisteluun ryhtymistä esityksen taustalla oleviin haasteisiin on pyritty pureutumaan ei-lainsäädännöllisin keinoin. Rekisteröintiin on ohjattu huomattavasti lisävoimavaroja ja sosiaali- ja terveysministeriö on antanut määräyksen (VN/19979/2024) virastojen voimavarojen kohdentamisesta tavalla, joka mahdollistaa asioiden käsittelyn ilman aiheutonta viivytystä alueellisesti yhdenvertaisella tavalla. Jokainen virasto on sisäisesti kohdistanut muun valvontatoiminnan mahdollistamalla tavalla lisävoimavaroja rekisteröintikäsittelyyn ja aluehallintovirastoissa tähän on ohjattu myös merkittävästi virastojen yhteisen asiakaspalvelun työpanosta sekä muihin tehtäviin osoitettua perusresurssia ja tilapäistä resurssia. Myös Soteri-rekisterin jatkokehittämiseen on ohjattu lisäresursseja niin Valviran sisäisesti kuin lisätalousarviossa myönnetyn määrärahan turvin, ja tietojärjestelmäongelmia korjattu. Nykyisen tason ylittäviä lisävoimavaroja ei muiden perustehtävien vaarantumatta ole mahdollista sisäisesti kohdentaa, eikä merkittävää lisärahoitusta ole mahdollista saada oikea-aikaisesti. Lisärahoituksen kannalta keskeinen tekijä on virastojen tulorahoitus, joka on ruuhkatilanteen vuoksi ennakoitua pienempää ja kertyy viiveellä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on virastoihin kohdistuvassa ohjauksessaan katsonut, että olennaista on saattaa niin Soteri-rekisteri kuin menettelyt ja käsittelyprosessit vastaamaan paitsi valvontalain vaatimuksia, myös mahdollisuuksia, joita valvontalaki osaltaan käsittelyn joustavoittamiselle ja nopeuttamiselle asettaa. Valvontalain perusratkaisujen yksi keskeinen osa on se, että aiemmasta lainsäädännöstä poiketen se antaa viranomaiselle merkittävää harkintavaltaa hakijalta edellytettävän tietosisällön laajuuden ja siihen kohdistuvan viranomais selvityksen suhteen, minkä tarkoituksena on kohdentaa ennakkovalvonnan painopistettä asiakas- ja potilasturvallisuusriskeiltään merkityksellisimpään toimintaan ja tällä tavoin mahdollistaa myös ennakkolisen rekisteröintimenettelyn nopeus ja sujuvuus pienimuotoisemman toiminnan osalta. Valvontalaki siis mahdollistaa aiempaa sujuvamman ja nopeamman menettelyn riskiarvioon perustuen vastapainona sille, että kaikki tuottajat ovat

saman ennakkollisen perusmenettelyn piirissä, mutta vuoden 2024 aikana näitä mahdollisuuksia ei ole kyetty vielä täysimääräisesti ottamaan käyttöön. Tätä harkintavallan käyttöä ja sen yhdenvertaisia objektiivisia perusteita on myös esitöillä ja ministeriön julkaisemalla ohjeella sekä tulosohjauksella voimakkaasti ohjattu. Harkintavalta mahdollistaa myös rekisteröintivaiheessa edellytettävän tietosisällön suhteuttamista toiminnan laatuun ja laajuuteen, mitä myös sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksen mietinnössä korostettiin (StVM 54/2022, s 5).

Valvontaviranomaiset ovat ohjauksen perusteella kehittäneet sisäistä ja ulkoista ohjeistustaan sekä Soteri-rekisterin käyttäjille että asiakkaille, ja lisänneet merkittävästi asiaa koskevaa ohjausta ja neuvontaa sekä muuta viestintää ja niitä koskevia voimavaroja. Erityisesti pienimuotoisille tuottajille erikseen kohdennettua ohjeistusta ja perehdytystä on lisätty yhteistyössä tuottajien edustajien kanssa. Soteri-järjestelmän uusilla toiminnallisuuksilla asioinnin käyttöä on helpotettu ja siihen lukeutuvaa sisältöohjausta on lisätty.

Tehdyillä toimenpiteillä on saatu rekisteriä ja rekisteröintimenettelyä kehitettyä sujuvammaksi sekä parannettua hakemuskäsittelyn ruuhkatilannetta, mutta näiden vaikutus ei ole ollut riittävää rekisteröintiasioiden käsittelytilanteen olennaiseksi parantamiseksi ja vakauttamiseksi riittävän oikea-aikaisesti. Tästä johtuen esitetyt lainsäädäntömuutokset on katsottu tarpeellisiksi.

Lainvalmistelun rinnalla ministeriö jatkaa edelleen virastojen edellä viitattujen kehittämistoimien ohjausta sekä virastojen voimavarojen kohdentamisen ja järjestelmäkehityksen ohjausta. Erityisenä painopisteenä ohjauksessa on hakemusten käsittelyjärjestyksen ohjaus tarkoituksena ehkäistä toiminnan laajuuteen nähden kohtuuttomien käsittelyaikojen syntymistä sekä ohjaus, joka liittyy lain sisältämän harkintavallan käyttöön menettelyn tietosisällössä sekä käsittelytavassa, ja siihen kytkeytyvään asiakasohjeistukseen ja -ohjaukseen.

Ministeriö tulee arviomaan väliaikaisen sääntelyn aikana tehtävässä jatkotyössä valvontalain mahdollisten pysyvien muutosten sekä voimassa olevien asetuksenantovaltuuksien mukaisen alemmanasteisen sääntelyn tarvetta. Tällaiset muutostarpeet voivat liittyä rekisteröintimenettelyn ja siinä vaadittavan tietosisällön pysyvään eriyttämiseen eri palvelualojen tai toiminnan laajuuden perusteella siten, kuin asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistaminen mahdollistaa. Alemmanasteisella sääntelyllä voidaan myös tarvittaessa jo voimassa olevan lain puitteissa eriyttää rekisteröintimenettelyssä vaadittavan tietosisällön laajuutta erilaisissa tilanteissa, mikäli viranomaisten sisäinen ohjeistus ei riitä. Tämä valmistelu on kiinnitettävä tarkempaan arvioon nykyisen lainsäädännön mukaisen menettelyn kehittämisen rajoista, menettelyn keskeisistä kuormittavuustekijöistä ja muodostuneen käytännön merkityksestä asiakas- ja potilasturvallisuudelle.

Vaihtoehtona esityksessä ehdotetulle väliaikaisen sääntelyn kahden vuoden voimassaoloajaksi on arvioitu lyhyempää, yhden vuoden voimassaoloaikaa. On kuitenkin arvioitu, ettei vuosi riittäisi vakiinnuttamaan hakemuskäsittelyä ottaen huomioon, että hakemusten käsittelyn on, osana valtion aluehallinnon uudistusta, tarkoitus siirtyä uudelle vuoden 2026 alussa toimintansa aloittavalle valtakunnalliselle Lupa- ja valvontavirastolle. Tarkoitus on myös väliaikaisen sääntelyn voimassaoloaikana arvioida tarvetta ja mahdollisuutta lain pysyvämmille muutoksille, ottaen huomioon ne vaikutukset joita väliaikaisella sääntelyllä on arvioitu olevan asiakas- ja potilasturvallisuuteen. Vuoden ei ole katsottu olevan riittävää tällaisen arvioinnin tekemiselle.

Vastaavasti julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen voimaantuloa on harkittu lykkättävän kahden vuoden sijaan vain vuodella. Tämä mahdollistaisi tilanteen saattamisen

nopeammin valvontalain tarkoittamaan tilanteeseen, jossa yksityisiä ja julkisia palveluntuottajia koskee samat rekisteröintivelvoitteet, ja julkisesta rekisteristä olisi nopeammin saatavilla tiedot myös julkisista palveluntuottajista. Tällöin ajallisesti julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoite osuisi kuitenkin yhteen sen kanssa, kun rekisteröintihakemusten, mukaan lukien julkisten palveluntuottajien toimittamien tietojen käsittelyn, on tarkoitus siirtyä uudelle valtakunnalliselle Lupa- ja valvontavirastolle. Tätä ei ole hakemuskäsittelyn vakiinnuttamisen näkökulmasta pidetty tarkoituksenmukaisena.

Valmistelussa väliaikaisen sääntelyn soveltamisala on tarkoituksella pyritty rajaamaan asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta pienimuotoiseen palvelutuotantoon. Terveystieteiden osalta ehdotettu soveltamisala myös mukailee ennen valvontalain voimaantuloa voimassa olleen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvia palveluntuottajia. Sen sijaan muiden kuin ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja tuottavien yksityisten palveluntuottajien osalta soveltamisalan rajaaminen merkitsisi muutosta suhteessa valvontalakia edeltäneeseen sääntelyyn, joka ei rajannut ilmoituksenvaraista palvelutoimintaa ainoastaan pieniin palveluntuottajiin. Soveltamisalan ehdotettua rajausta on kuitenkin pidetty valmistelussa perusteltuna, ottaen huomioon verrattavassa asemassa olevien palveluntuottajien yhdenvertaisuus sekä juurikin itsenäisten ammatinharjoittajien ja niin sanottujen yksinyrittäjien merkittävä osuus ruuhkautuneista hakemuksista. Lisäksi on otettava huomioon valvontalain tarkoitus ja tavoitteet sekä ne riskit, joita ehdotetun väliaikaisen sääntelyn laajemmalla soveltamisalalla on arvioitu voivan olla asiakas- ja potilasturvallisuudelle.

Valmistelun yhteydessä vaihtoehtoisina sääntelyratkaisuna on myös noussut esille esimerkiksi rekisteröintihakemuksen yhteydessä toimitettavien tietojen väljentäminen sekä niin sanottu hiljainen hyväksymismenettely, jossa palveluntuottaja voisi aloittaa ja jatkaa toimintaansa, ellei valvontaviranomainen ole tiettyyn määräaikaan mennessä antanut lain mukaista rekisteröintipäätöstä. Edellä mainittuihin liittyy kuitenkin olennaisia valvontalain perusratkaisuihin liittyviä kysymyksiä, joiden on katsottu edellyttävän tarkempaa arviointia.

Vaihtoehtona olisi, että perheryhmäkotien rekisteröimiselle ei säädettäisi siirtymäaikaa. Tällöin yksityiset palveluntuottajat joutuisivat keskeyttämään perheryhmäkotitoimintansa ainakin väliaikaisesti, ja hyvinvointialueiden tulisi järjestää ilman huoltajaa maassa olevien lasten ja nuorten huolenpito muulla tavoin. Tällöin lasten pysyvät ihmissuhteet perheryhmäkodin henkilöstöön katkeaisivat, ja heidän arkeensa muodostuisi monia haasteita esimerkiksi ystävyys-suhteiden ylläpidon ja koulunkäynnin suhteen. Tämä myös asettaisi lapset, jotka asuvat yksityisissä perheryhmäkodeissa tai muissa asuinyksiköissä, eriarvoiseen asemaan suhteessa lapsiin, jotka asuvat hyvinvointialueiden perheryhmäkodeissa tai jotka asuvat muissa lasten ympärivuorokautista huolenpitoa tarjoavissa sosiaali- tai terveydenhuollon yksiköissä. Arvion mukaan hyvinvointialueilla ei myöskään ole tosiasiallisia mahdollisuuksia käynnistää omana palveluntuotantona uusia perheryhmäkoteja hyvin nopealla aikataululla.

6 Lausuntopalaute

Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti 25.9.2024 kuulemistilaisuuden keskeisille sidosryhmille. Kuulemistilaisuuteen kutsuttiin ylimmät laillisuusvalvojat, Valvira ja aluehallintovirastot, hyvinvointialueet, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS ja Helsingin kaupunki, asian kannalta keskeiset ministeriöt, sekä yrittäjien ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten keskeisiä etujärjestöjä. Kuulemistilaisuudessa puheenvuoron pitivät valvontaviranomaiset (yhteinen puheenvuoro), hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki (yhteinen puheenvuoro), HUS, Elinkeinoelämän keskusliitto, Hyvinvointiala Hali ry, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL, Lääkäripalveluyritykset ry, Suomen hammaslääkäriliitto ry, Suomen kuntoutusyritykset ry sekä Suomen lääkäriliitto ry. Kirjalliset lausumat toimitti lisäksi

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, HUS, Helsingin sosiaali- terveys- ja pelastustoimiala, Hyvil Oy, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL, Kunta- ja hyvinvointialueuetyöntantajat KT, Suomen Apteekkariliitto, Suomen Hammaslääkäriliitto ry, Suomen Lääkäriliitto ry, Suomen Fysioterapeutit ry, Suomen yrittäjät, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry sekä valvontaviranomaiset (yhteinen lausuma).

Kaikki kuultavat kannattivat lähtökohtaisesti ehdotusta valvontalain väliaikaiseksi muuttamiseksi sekä julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvollisuuden lykkäämiseksi. Useat kuultavista ehdottivat väliaikaisen sääntelyn voimassaoloajan pidentämistä tai lain pysyvää muuttamista. Useampi kuultava katsoi väliaikaisen sääntelyn voivan helpottaa sosiaali- ja terveysalan henkilöstön saatavuutta esimerkiksi terapia-ammateissa. Toisaalta esimerkiksi valvontaviranomaiset totesivat, että poikkeussäännös olisi ehdotuksen mukaisesti tärkeää rajata selkeästi ajallisesti enintään vuoden mittaiseksi. Useat kuultavista esittivät harkittavaksi, että julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvollisuutta lykättäisiin vuoden sijaan kahdella vuodella.

Väliaikaisen sääntelyn soveltamisalaa pidettiin pääosin kannatettava, joskin kuulemisessa esitettiin myös, että soveltamisalan rajausta tulisi vielä arvioida. Tältä osin esitettiin huoli muun muassa välillisistä vaikutuksista muihin palveluntuottajiin, mikäli näiden hakemusten käsittely esityksen johdosta pitenisi, sekä myös vaikutus palvelujen saatavuuteen kasvualueiden ulkopuolella, joissa palveluiden saatavuus saattaa olla riippuvaista yksittäisestä isommasta yksityisestä palveluntuottajasta.

Tukea esitettiin sille, että väliaikaisen sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin sellaiset lasten kanssa työskentelevät palveluntuottajat, joiden tulee toimittaa valvontaviranomaisille muun kuin työsopimussuhteisen henkilöstön osalta rikosrekisteriote. Eräät kuultavat esittivät, että soveltamisalan ulkopuolelle tulisi rajata myös ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden kanssa työskentelevät.

Kuulemisessa ja sen jälkeen toimitetuissa kirjallisissa lausumissa esitettiin lisäksi muita valvontalakiin ja sen mukaiseen hakemuskäsittelyyn liittyviä kehittämisehdotuksia, kuten rekisteröintivelvollisuuteen liittyvän ja kerättävän tietosisällön laajuuden ja tarpeellisuuden ja ylipäänsä rekisteröintimenettelyn aiheuttaman hallinnollisen taakan kriittistä arviointia, ja kiinnitettiin huomiota muun muassa valvontalain mukaisten suoritteiden korkeisiin maksuihin.

Kuulemistilaisuuden perusteella esitystä on muutettu niin, että väliaikainen sääntely olisi voimassa vuoden 2025 lopun sijaan vuoden 2026 loppuun saakka. Tämä mahdollistaisi lain pysyvien muutostarpeiden arvioinnin ottaen myös huomioon ne vaikutukset, joita väliaikaisella sääntelyllä arvioidaan olleen muun muassa potilas- ja asiakasturvallisuudelle mutta myös henkilöstön ja palvelujen saatavuudelle. Vastaavasti esitystä on muutettu niin, että valvontalain palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä koskevien säännösten voimaantuloa julkisten palveluntuottajien osalta lykättäisiin vuoden sijaan kahdella vuodella. Tämä mahdollistaisi paremmin hakemusmenettelyn vakiinnuttamisen tilanteessa, jossa rekisteröintihakemusten, mukaan lukien julkisten palveluntuottajien toimittamien tietojen, käsittelyn on tarkoitus siirtyä vuoden 2026 valtion aluehallinnon uudistamisen myötä uudelle valtakunnalliselle Lupa- ja valvontavirastolle.

Luonnoksesta hallituksen esitykseksi järjestettiin lausuntokierros 2.-16.10.2024 ja ruotsinkielisen säädösluonnoksen osalta 7.-21.10.2024. Määräaikaan mennessä saatiin 69 lausuntoa. Lausunnon antoivat Ahvenanmaan maakuntahallitus, Akava ry, Ammattiliitto Pro ry, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, EFPP Suomen kansallinen verkosto ry, Elinkeinoelämän keskusliitto, Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry, Etelä-Suomen

aluehallintovirasto (aluehallintovirastojen yhteinen lausunto), HUS-Yhtymä, Hyvinvointiala HALI ry, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Itä-uudenmaan hyvinvointialue, Kainuun hyvinvointialue, Keski-Suomen hyvinvointialue, Keski-Uudenmaan hyvinvointialue, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Koulutettujen Hierojien liitto ry, Kuluttajaliitto ry, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Kymenlaakson hyvinvointialue, Lastensuojelun Keskusliitto, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Lääkäripalveluyritykset ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, Mikro- ja yksinyrittäjät ry, Muistiliitto ry, Näkeminen ja silmäterveys NÄE ry, oikeuskanslerinvirasto, Pirkanmaan hyvinvointialue, Pohjanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Savon hyvinvointialue, Ravitsemusterapeuttien yhdistys ry, SOS-lapsikylä, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, STTK ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Erikoislääkäriyhdistys ry, Suomen Fysioterapeutit ry, Suomen Hammaslääkäriliitto ry, Suomen Kuntoutusyritykset ry, Suomen Lääkäriliitto, Suomen Optometrian Ammattilaiset ry, Suomen potilas- ja asiakasturvallisuusyhdistys SPTY, Suomen Psykologiliitto, Suomen Puheterapeuttiliitto ry, Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry, Suomen Yleislääkärit GPF ry, Suomen Yrittäjät, Tehy ry, Terveystalo-konserni, työ- ja elinkeinoministeriö, Unioni45 hammassairaala, Uusi työ ry, vakuutusosasto, valtiovarainministeriö, Valvira, Vammaisfoorumi ry, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue ja Varsinais-Suomen hyvinvointialue. Korkein hallinto-oikeus, oikeusministeriö, Oikeusrekisterikeskus, opetus- ja kulttuuriministeriö, puolustusministeriö, Suomen Lukiolaisten Liitto, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto TUKES ja Verohallinto ilmoittivat, ettei niillä ole esitykseen lausuttavaa. Myös Terveystalon ja hyvinvoinnin laitos ilmoitti lausuntoaajan päätyttyä, ettei sillä ole asiassa lausuttavaa.

Valtaosa lausunnonantajista kannatti ja piti tarpeellisenä ehdotettua väliaikaista sääntelyä. Myös ylimmät laillisuusvalvojat pitivät hyvänä, että hallitus on ryhtynyt asiassa lainsäädäntötoimenpiteisiin. Muutoksen katsottiin helpottavan elinkeinon harjoittamista sekä voivan parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön ja palveluiden saatavuutta. *Kilpailu- ja kuluttajavirasto* katsoi väliaikaisen sääntelyn edesauttavan uusien palveluntuottajien pääsyä markkinoille, jolloin markkinoiden joustavuus ja kilpailu lisääntyvät ja palvelutarjonta monipuolistuu. Toisaalta huomiota kiinnitettiin siihen, että väliaikainen sääntely voi asettaa palveluntuottajat keskenään eriarvoiseen asemaan (*aluehallintovirastot, Itä-Uudenmaan hyvinvointialue ja Suomen Psykologiliitto*). Ainoastaan *Itä-Uudenmaan hyvinvointialue* ei kannattanut väliaikaista muutosta.

Väliaikaisen sääntelyn ehdotettua soveltamisalaa pidettiin pääosin kannatettavana. Jotkin lausunnonantajat esittivät kuitenkin soveltamisalan laajentamista (*Terveystalo-konserni, Suomen Yrittäjät, Suomen Lääkäriliitto, Suomen Erikoislääkäriyhdistys ry, Suomen potilas- ja asiakasturvallisuusyhdistys SPTY, Unioni45 Hammassairaala, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, Uusi työ ry*). *Suomen Kuntoutusyritykset ry* ja *Mikro- ja yksinyrittäjät ry* esittivät sääntelyn rajaamista suuremmankin palveluntuottajan vähäriskiseen toimintaan, jollaisena voitaisiin *Suomen Kuntoutusyritykset ry:n* mukaan pitää kaikkia terveyspalveluita, joissa ei käsiteltäisi lääkehoitoa, tai joissa ei olisi kyse ympärivuorokautisista palveluista. *Näkeminen ja silmäterveys NÄE ry* esitti, että soveltamisala laajennettaisiin koskemaan myös kaikkia jo kertaalleen rekisteröityneitä toimijoita. *Aluehallintovirastot* esittivät puolestaan, että soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin palveluntuottajat, joiden osalta on ilmeistä, etteivät ne täytä 6 ja 7 §:ssä säädettyjä edellytyksiä, palveluyksiköt jotka edellyttävät ennakkotarkastusta, sekä kliinisen mikrobiologian nopea vieritestaustoiminta, jossa tulee olla kirjallinen valvontasopimus toimiluvallisen laboratorion kanssa tai sellainen laboratoriopikadiagnostiikka, johon vaaditaan kliinisen mikrobiologian toimilupa. *Aluehallintovirastot* toivat esille myös sellaiset palvelukokonaisuudet, joissa yksin toimivat palveluntuottajat yhdessä tuottavat palvelukokonaisuuden, jossa esimerkiksi hammashoitoja tehdään anestesiassa. Väliaikaisen

sääntelyn soveltamisalaan ei ole tehty lausuntopalautteen johdosta muutoksia. Soveltamisalan on katsottu olevan tarpeen olla hyvin rajattu asiakas- ja potilasturvallisuusriskien minimoimiseksi. Perusteluissa on korostettu niitä edellytyksiä, joiden tulee täytyä, jotta toiminta voitaisiin ehdotetun sääntelyn nojalla aloittaa sekä sitä, että väliaikaisella sääntelyllä ei vaikutettaisi palveluntuottajan velvollisuuteen noudattaa myöskään muualla lainsäädännössä sille tai toiminnalle asetettuja edellytyksiä tai lupavaatimuksia.

Lausunnoissa tuotiin esille haasteita liittyen yhden hengen henkilöstöä koskevan säännöksen soveltamiseen (*aluehallintovirastot, Akava ry, Suomen Kuntoutusyritykset ry ja Mikro- ja yksityisyrittäjät ry*) ja esimerkiksi henkilöstön lukumäärän laskentaan tilanteissa, joissa laskenta suoritetaan henkilötyövuosissa (*Suomen Kuntoutusyritykset ry*). *Aluehallintovirastojen* huomiot liittyivät siihen, mikä sanan enintään merkitys on ja onko esityksen tarkoitettu soveltuvan myös sellaisiin palveluntuottajiin, joilla ei ole lainkaan asiakas- tai potilastyöhön osallistuvaa henkilöstöä, sekä siihen, mitä asiakas- ja potilastyöhön osallistuvalla henkilöstöllä tarkoitetaan. Sekä *aluehallintovirastot* että *Suomen Hammaslääkäriliitto* toivat esille säännöksen käytännön soveltamisen näkökulmasta esimerkkinä suun terveydenhuollon, jossa hammaslääkärin työtä avustaa usein hammashoitaja. Säännöksestä on lausuntopalautteen perusteella poistettu sana *enintään*. Lisäksi säännöksen perusteluja on selvennetty ja täydennetty, ottaen muun muassa kantaa säännöksen soveltumiseen hammashoitoon.

Useassa lausunnossa katsottiin, että väliaikainen sääntely voi aiheuttaa riskin potilas- ja asiakasturvallisuudelle (*oikeuskanslerinvirasto, aluehallintovirastot, Valvira, Itä-Uudenmaan ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialueet ja Suomen Yleislääkärit GPF ry*). Esityksen vaikutusta asiakas- ja potilasturvallisuuteen ja toiminnan jatkuvuuden näkökulmasta myös palveluntuottajaan toivottiin arvioitavan tarkemmin esityksessä (*oikeuskanslerinvirasto, aluehallintovirastot ja Lastensuojelun Keskusliitto*). Vaikutusten arviointeja on tältä osin täydennetty. *Aluehallintovirastojen, Kilpailu- ja kuluttajaviraston ja työ- ja elinkeinoministeriön* lausunnoissa pohdittiin sitä, miltä osin valvonta kohdistuu väliaikaisen sääntelyn nojalla aloitettuun toimintaan. Tätä on selvennetty säännöksen perusteluissa. Perusteluja on myös selvennetty *valtiovarainministeriön* sekä eräiden muiden lausuntojen johdosta siltä osin, kun on kyse väliaikaisen sääntelyn nojalla aloitetun toiminnan verotuksesta.

Työ- ja elinkeinoministeriön ja Suomen Lääkäriliiton lausunnoissa pohdittiin, pitäisikö ennen hylkäävää päätöstä varata mahdollisuus korjata rekisteröinnin edellytyksissä havaittu ja korjattavissa oleva puute. Lisäksi *työ- ja elinkeinoministeriö ja Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry* pohtivat lausunnoissaan ehdotetun menettelyn puitteissa annetun hylkäävän päätöksen rinnastettavuutta tilanteisiin, joissa jo hyväksytty rekisteröinti perutaan. Perusteluja on tältä osin täydennetty.

Useassa lausunnossa esitettiin enimmäisajan määrittelemistä hakemusten käsittelylle (*Hyvinvointiala Hali ry, Lääkäripalveluyritykset ry, Suomen Yrittäjät, Suomen Fysioterapeutit ry, Näkeminen ja silmäterveys Näe ry, Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry, Tehy ry sekä Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry* niiden palveluntuottajien osalta, joiden tulee näyttää rikosrekisteriote). Muutamassa lausunnossa ehdotettiin hakemusten käsittelyjärjestyksen muuttamista siten, että väliaikaisen sääntelyn ulkopuolelle jäävien palveluntuottajien hakemukset käsiteltäisiin ensin (*Näkeminen ja silmäterveys NÄE ry, Lääkäripalveluyritykset ry ja Suomen yrittäjät*). Esitystä ei ole muutettu tältä osin. Valvontalaki mahdollistaa jo nykyisellään hakemusten käsittelyn priorisoinnin viranomaisen harkinnan mukaan ja toimenpiteitä jatketaan rekisteröinnin sujuvoittamiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi.

Lasten kanssa työskentelevien palveluntuottajien rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin kuuluvien palveluntuottajien rajaamista pois väliaikaisen sääntelyn piiristä pidettiin pääosin

kannatettavana (*Valvira, hyvinvointialueet, lapsijärjestöt, työ- ja elinkeinoministeriö sekä jotkin palveluntuottajajärjestöt*), mutta erityisesti *elinkeinoelämää edustavat tahot* katsoivat sen vaarantavan lasten palvelujen saatavuutta. Myös *lapsijärjestöt* näkivät riskin palvelujen saatavuudelle mutta pitivät selvittämismenettelyä kuitenkin tärkeänä. Osa lausunnonantajista katsoi, että ehdotetun säännöksen vaikutuksia ei ole arvioitu riittävällä tavalla lapsen oikeuksien ja palvelujen saatavuuden näkökulmasta (*Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry sekä Suomen Psykologiliitto*). Työ- ja elinkeinoministeriö, *Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry ja Lastensuojelun Keskusliitto* pitivät tärkeänä, että rikostaustan selvittämismenettelyn alaisia tehtäviä koskevat rekisteri-ilmoitukset käsiteltäisiin mahdollisimman nopeasti. *Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry* ehdotti, että rikostaustaselvitykset priorisoitaisiin hakemuksen saapuessa ja sen ollessa kunnossa, yrittäjä saisi väliaikaisen luvan ja muiden hakemuskäytäntöjen tarkastelu tapahtuisi tavallisen prosessin mukaisesti. *Suomen Kuntoutusryhmät ry* ehdotti, että palveluntuottajilla olisi aina oikeus käynnistää toimintansa kolmen kuukauden ajaksi, jonka aikana valvontaviranomaisen tarkistaisi hakemuksen ja pyytäisi tarvittaessa rikosrekisteriotteen tarkastettavaksi. Näin uuden yrityksen toiminta olisi myös lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain kolmen kuukauden aikarajan mukaista. Eräät muut puolestaan esittivät, että palveluntuottaja voisi aloittaa toimintansa toimitettuaan rikosrekisteriotteen valvontaviranomaiselle (*Suomen Psykologiliitto, EFPP Suomen kansallinen verkosto ry, Suomen Puheterapeuttiliitto ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry*). *Suomen psykologiliitto* katsoi, että toiminnan muutostilanteessa, kun rikosrekisteriote on jo todennettu toiminnan alkuperäisen luvan myöntämisvaiheessa, ei odottelua saisi syntyä. Lisäksi palveluntuottajalla tulisi rikostaustan selvittämismenettelystä huolimatta olla mahdollisuus käynnistää väliaikaisen sääntelyn nojalla sellainen toiminta, jossa ei toimita alaikäisten kanssa. Useassa lausunnossa myös peräänkuulutettiin tarkempaa arviointia siitä, kuinka suuri osa hakemuksista jäisi rajauksen vuoksi pois väliaikaisen sääntelyn soveltamisalasta ja mitä tämä tarkoittaisi lasten palvelujen saatavuudelle. Esityksen vaikutusten arviointia on täydennetty tältä osin. Lisäksi säännöstä on täsmennetty siten, että väliaikaisen sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät vain sellaiset palveluntuottajat, joiden tulee ensi kerran toimittaa valvontaviranomaiselle palveluyksikön rekisteröintiä varten ote rikosrekisteriotteesta. Eräät hyvinvointialueet (*Keski-Suomen, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kymenlaakson, Länsi-Uudenmaan, Pirkanmaan ja Pohjois-Savon hyvinvointialueet*), *Suomen asiakas- ja potilasturvallisuusyhdistys SPTY ry ja Tehy ry* esittivät myös ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden kanssa työskentelevien rajaamista pois väliaikaisen sääntelyn soveltamisalasta. Esitykseen ei ole tehty tältä osin muutoksia, mutta siinä on pyritty selkeämmin tuomaan esille syitä niiden osalta eroavalle ratkaisulle.

Lain pikaista voimaantuloa pidettiin useassa lausunnossa tärkeänä. *Aluehallintovirastot ja Valvira* kuitenkin kiinnittivät lausunnoissaan huomiota lain toimeenpanon tiukkaan aikatauluun, sen aiheuttamaan lisätyöhön sekä sen edellyttämiin toimenpiteisiin ja tietojärjestelmämuutoksiin. *Aluehallintovirastot* myös yleisemmin sen toimeenpanon edellyttämiin lisäresursseihin. *Oikeuskanslerinviraston* sekä eräiden muiden lausunnossa kiinnitettiin huomiota riittävän varhaisen ohjauksen tarpeeseen koskien väliaikaisen sääntelyn soveltamista. Usea lausunnonantajista ehdotti, että muutoksesta tehtäisiin pidempiaikainen, pysyvä tai että pysyvien muutosten tarvetta arvioitaisiin jatkovalmistelussa (*Suomen potilas- ja asiakasturvallisuusyhdistys SPTY ry, Unioni45, Terveystalo-konserni, Suomen Lääkäriliitto, Suomen Hammaslääkäriliitto ry, Suomen Fysioterapeutit ry, Koulutettujen Hierojien liitto ry, Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry, Suomen Psykologiliitto, Suomen Puheterapeuttiliitto ry ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry*). Toisaalta jotkin lausunnonantajat toivat esille pitävänsä tärkeänä lain perusratkaisua, jonka mukaan palvelujen tuottaminen edellyttää rekisteröintiä (*Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin lastensuojeluliitto ry, SOSTE ry, Vammaisfoorumi ry*). Lausunnoissa esitettiin myös huomioita liittyen Soteri-rekisterin ja

rekisteröintimenettelyn jatkokehittämiseen ja esimerkiksi siihen, mitkä tiedot ovat välttämättömiä rekisteröintimenettelyn ja valvonnan näkökulmasta ja mitkä muutokset toimintaan ovat olennaisia muutoksia, jotka vaativat rekisteröintipäätöksen. *Uusi työ ry:n* lausunnossa kritisoitiin valvontalain perusratkaisua, jonka mukaan palveluntuottajaksi rekisteröityminen edellyttää Y-tunnusta. *Mikro- ja yksinyrittäjät ry* katsoi, että palveluntuottajille aiheutuneet ja vielä aiheutuvat vahingot on korvattava. *Oikeuskanslerinvirasto* mutta myös useat muut lausunnonantajat korostivat tarvetta jatkaa säädösvalmistelun rinnalla toimenpiteitä rekisteröintimenettelyn sujuvoittamiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi. *Aluehallintovirastot, oikeuskanslerinvirasto* sekä useat muut lausunnonantajat (*Länsi-Uudenmaan, Pirkanmaan sekä Varsinais-Suomen hyvinvointialueet, SAK ry, Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry, Hyvinvointiala Hali ry ja Ammattiliitto Pro ry*) korostivat rekisteröintimenettelyn riittävää resursointia ja tarvetta varmistaa, ettei hakemusten käsittely esityksen johdosta pitkittyisi. *Oikeuskanslerinvirasto* myös piti tärkeänä tuoda selkeämmin esille niitä toimenpiteitä, joilla hakemuskäsittelyä on jo pyritty korjaamaan. Esitystä on täydennetty tältä osin. Esitykseen on myös lausuntokierroksen jälkeen lisätty luku esityksen toimeenpanosta ja seurannasta, jossa edellä mainittuja näkökohtia on korostettu. Pysyvien muutosten tarvetta on tarkoitus arvioida väliaikaisen sääntelyn voimassaolon aikana.

Vakuutusosikeus toi lausunnossaan esille, että vakuutusosikeudessa käsiteltävissä toimeentuloturvaan liittyvissä muutoksenhakuasioissa voi olla kyse siitä, milloin elinkeinotoiminta on aloitettu. Vakuutusosikeuden tämän hetkisen käsityksen mukaan esitys ei kuitenkaan aiheuttaisi muutosta mainittujen muutoksenhakuasioiden käsittelyyn.

Lausunnoissa kannatettiin laajasti julkisten palveluntuottajien rekisteröinnin lykkäystä kahdella vuodella. Sen katsottiin mahdollistavan rekisteröintimenettelyn vakiinnuttaminen ja sujuvoittaminen ottaen huomioon, että hakemusten käsittely siirtyy vuonna 2026 uudelle valtakunnalliselle Lupa- ja valvontavirastolle. Lykkäyksen myös katsottiin antavan hyvinvointialueille mahdollisuuden varautua ja organisoitua rekisteröinnin edellyttämällä tavalla (*aluehallintovirastot, Keski-Uudenmaan, Kymenlaakson, Länsi-Uudenmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueet sekä Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT*). Osa lausunnonantajista ei kuitenkaan kannattanut lykkäystä lainkaan tai piti sitä liian pitkänä (*Hyvinvointiala Hali ry, Suomen Kuntoutusyritykset ry ja Lastensuojelun Keskusliitto*) ja osa piti kahta vuotta riittämättömänä tai katsoi että sen riittävyys tulisi kriittisesti arvioida (*Suomen Lääkäriliitto ja Vantaan ja Keravan sekä Pirkanmaan hyvinvointialueet*). Lykkäyksen katsottiin voivan vaarantaa tavoitteen yksityisten ja julkisten palveluntuottajien yhdenvertaisesta kohtelusta ja heikentävän kilpailuneutraalisuutta (*Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Suomen yrittäjät ja Hyvinvointiala Hali ry*). *Itä-Uudenmaan hyvinvointialue* ehdotti, että julkisten palveluntuottajien rekisteröinti olisi mahdollista jo nyt, *Kymenlaakson hyvinvointialue* puolestaan julkisten palveluntuottajien rekisteröinnin porrastamista. *Aluehallintovirastot ja Varsinais-Suomen hyvinvointialue* pitivät tärkeänä varmistaa riittävä rahoitus julkisten palveluntuottajien rekisteröinnistä aiheutuviin kustannuksiin. Esitykseen ei ole tältä osin tehty muutoksia.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto ja *Suomen Yrittäjät* katsoivat, että lykkäys antaisi julkisille palveluntarjoajille kilpailullista etua ja heikentäisi kilpailuneutraalisuutta, sillä yksityiset toimijat joutuvat noudattamaan rekisteröintimenettelyä ja kantamaan siitä aiheutuvat kustannukset. Tämä voisi pitkällä aikavälillä johtaa siihen, että yksityisten toimijoiden määrä markkinoilla ja siten myös kuluttajien valinnanmahdollisuudet vähenisivät. *Kilpailu- ja kuluttajavirasto* kiinnitti huomiota myös siihen, että julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen siirtäminen voi estää maksujen alentamisen, mikä voi kuormittaa erityisesti pieniä yksityisiä palveluntarjoajia ja että suoritmaksujen tasoa tulisi arvioida uudelleen. Myös useassa muussa lausunnossa kiinnitettiin muun muassa tästä näkökulmasta huomiota korkeisiin

rekisteröintikustannuksiin (*Akava ry, Suomen Kuntoutusyritykset ry, Elinkeinoelämän keskusliitto, Hyvinvointiala Hali ry, Lääkäripalveluyritykset ry, Suomen Fysioterapeutit ry, Koulutettujen Hierojien liitto, Suomen Psykologiliitto, Suomen Puheterapeuttiliitto ry, Suomen Ravitsemusterapeuttien yhdistys ry, Mikro- ja yksinyrittäjät ry, Suomen Yrittäjät, Näkeminen ja silmäterveys NÄE ry, Unioni45 ja Uusi työ ry.*) Esityksen vaikutuksia on täydennetty edellä mainituilla näkökohdilla.

Valtiovarainministeriö katsoi lausunnossaan, että julkisten palveluntuottajien rekisteröinnistä aiheutuvien kustannusten siirtyminen voidaan esittää korjattavaksi vuosia 2026-2029 koskevan julkisen talouden suunnitelman ja valtiontalouden kehyspäättöksen valmistelun yhteydessä. Vuodelle 2025 kohdistuvat muutokset tulee esittää korjattavaksi talousarvion täydennysesityksen yhteydessä. Se myös viittasi valtionaluehallinnon uudistamiseen ja rekisteröinti- ja valvontatoiminnan voimavaroihin ja toivoi tulevansa kuulluksi asian jatkovalmistelun aikana. Esityksen suhdetta talousarvioon on täydennetty valtiovarainministeriön lausunnon perusteella ja esityksen jatkovalmistelussa on käyty keskustelua ministeriön kanssa rekisteröinti- ja valvontatoiminnan voimavaroista.

Ahvenanmaan maakuntahallitus totesi lausunnossaan hallituksen esityksen koskevan oikeudenaloja, joilla maakunnalla on oma lainsäädäntövalta. Edellä mainitusta sekä siitä johtuen, että hallituksen esityksestä on käännetty vain muutamia sivuja, ei maakuntahallitus antanut lausuntoa esityksen aineellisesta sisällöstä.

Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti lausuntokierroksen jälkeen 21.10.2024 kuulemistilaisuuden keskeisille sidosryhmille koskien siirtymäsäännöksiä perheryhmäkotien rekisteröimiselle. Kutsu kuulemiseen lähetettiin työ- ja elinkeinoministeriölle, niille tiedossa olleille hyvinvointialueille, joiden alueella sijaitsee yksityisiä perheryhmäkoteja, ylimmille laillisuusvalvojille, lapsiasiavaltuutetulle, osalle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (ELY-keskukset), Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle, Valviralle, Lastensuojelun Keskusliitolle sekä perheryhmäkoteja ylläpitäville yksityisille palveluntuottajille.

Kuulemistilaisuudessa puheenvuoron pitivät työ- ja elinkeinoministeriö, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Valvira, Lastensuojelun Keskusliitto, Setlementti Puijola ja Kotokunta Oy. Kuulemistilaisuudessa säännösehdotukset saivat kannatusta. Valvira huomautti, että säännösehdotuksessa käytetty ilmaisu viipymättä voisi aiheuttaa tulkinnanvaraisuutta ja katsoi, että jos laissa säädettäisiin hakemuksen jättämiseksi nimenomaisesti määräaika, määräajan ei tarvitsisi olla kovin pitkä, kunhan asiasta ehditään tiedottaa palveluntuottajille. Pirkanmaan ELY-keskus kiinnitti huomiota siihen, että kotoutumislain perusteella voi olla toiminnassa myös muita asumisyksiköitä kuin perheryhmäkoteja, joita asia voi koskea.

Kuulemistilaisuuden perusteella lakiehdotusta muutettiin siten, että siirtymäsäännökset koskisivat perheryhmäkotien lisäksi kotoutumislain 28 §:ssä tarkoitettuja muitakin asuinyksiköitä.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta

5 §. *Oikeus tuottaa sosiaali- ja terveystalouksia.* Pykälään lisättäisiin väliaikaisesti uusi 3 momentti, jonka mukaan sen estämättä mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, palveluntuottaja, jonka 9 §:ssä tarkoitettu asiakas- ja potilastyöhön osallistuva henkilöstö muodostuu yhdestä henkilöstä ja joka on tehnyt 16 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettut hakemukset ja antanut

mainituissa momenteissa tarkoitetut tiedot palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten, saisi aloittaa toimintansa tai toteuttaa muutoksen noudattaen tämän lain säännöksiä, kunnes 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty.

Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa säännöksen soveltamisalaan kuuluvan palveluntuottajan toiminnan aloittaminen ja palveluyksikön olennaisten muutosten toteuttaminen noudattaen valvontalain säännöksiä heti rekisteröintejä koskevan hakemuksen tekemisen jälkeen ennen kuin valvontaviranomainen on tehnyt 21 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisteröintipäätöksen. Säännöksellä ei muutettaisi valvontalain perusratkaisua, jonka mukaan sosiaali- ja terveystalvelujen tuottaminen edellyttää palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintiä ja lain edellytysten täyttymistä. Varsinainen lain tarkoittama oikeus tuottaa palveluja olisi edelleen riippuvainen 21 §:n 2 momentin mukaisista päätöksistä ja 5 §:n 1 ja 2 momentin mukaisista rekisteröinneistä. Säännöksellä ei myöskään muutettaisi yksin toimivalta palveluntuottajalta 16 §:n 1 ja 2 momentin perusteella palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintihakemuksissa edellytettäviä tietoja ja selvityksiä.

Ehdotetussa 3 momentissa tarkoitetulla palveluntuottajalla tarkoitettaisiin 4 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista palveluntuottajaa, jonka 9 §:ssä tarkoitettu asiakas- ja potilastyöhön osallistuva henkilöstö muodostuu yhdestä henkilöstä. Säännöksen soveltamisalaan kuuluisivat kaikki säännöksen mukaiset sosiaali- ja terveystalveluja tuottavat palveluntuottajat niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta. Soveltamisalaan kuuluisivat siten esimerkiksi yksityiset elinkeinonharjoittajat ja osakeyhtiömuotoinen toiminta.

Säännöstä sovellettaisiin ensinnäkin palveluntuottajaan, jossa toimiva yrittäjä itse antaisi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Mikäli palveluntuottajana toimiva luonnollinen henkilö ei itse antaisi palveluja suhteessa asiakkaaseen tai potilaaseen, palveluntuottaja voisi palkata, vuokrata tai alihankkia enintään yhden asiakas- ja potilastyöhön osallistuvan henkilön tuottamaan sosiaali- ja terveystalveluja. Säännös ei mahdollistaisi tilannetta, jossa palveluntuottaja palkkaisi tai vuokraisi henkilöstöä taikka hankkisi alihankintana palveluaan toiselta palveluntuottajalta siten, että tosiasiallisesti varsinaiseen asiakas- ja potilastyöhön osallistuisi useampi kuin yksi henkilö, siinäkin tilanteessa, että näiden henkilöiden yhteenlaskettu työpanos vastaisi yhtä henkilötyövuotta. Henkilöstöä koskeva edellytys ei kuitenkaan estäisi sitä, että palveluntuottajalla olisi yritystoimintaa puhtaasti avustavaa henkilöstöä (esimerkiksi vastaanottoavustaja, kirjanpitäjä), joka ei osallistuisi varsinaiseen asiakas- ja potilastyöhön. Mikäli palveluntuottaja palkkaisi, vuokraisi tai alihankkisi kokoaikaisesti tai osa-aikaisesti kerrallaan useamman kuin yhden asiakas- ja potilastyöhön osallistuvan henkilön, sovellettaisiin palveluntuottajan oikeuteen tuottaa palveluja ehdotetun 3 momentin sijaan 1 ja 2 momenttia.

Säännöksen mukainen henkilöstöä koskeva raja us ei estäisi tilannetta, jossa palvelua tuottavan yrittäjän kanssa samoissa tiloissa ja samojen asiakkaiden ja potilaiden kanssa työskentelisi samanaikaisesti toisen palveluntuottajan palveluksessa olevia henkilöitä. Esimerkiksi suun terveydenhuollossa on tavallista, että vastaanottotilojen vuokraamista koskevaan sopimukseen kuuluu palveluntuottajana toimivan vuokranantajan palveluksessa ja tämän määräysvallassa oleva, hammaslääkäriä hoitotoiminnassa avustava henkilö. Tällaista avustavaa henkilöä ei pidettäisi hammaslääkärinä toimivan palveluntuottajan henkilöstönä, ellei palveluntuottaja erikseen itse ilmoita häntä osaksi omaa henkilöstöään.

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä oleva henkilöstön kokovaatimus koskisi kaikkea valvontalaissa määriteltyjen sosiaali- tai terveystalvelujen asiakas- ja potilastyötä. Säännöksen tarkoitamana asiakas- ja potilastyönä pidettäisiin myös esimerkiksi sosiaalihuoltolain 14 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaisia sosiaalipalveluna järjestettäviä tukipalveluja.

Ehdotetun 3 momentin mukaan toiminnan aloittamisen edellytyksenä olisi, että palveluntuottaja on tehnyt 16 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetut hakemukset palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröimiseksi. Nämä rekisteröintihakemukset on mahdollista tehdä samalla kertaa. Pelkkä palveluntuottajan hakemuksen tekeminen ei antaisi mahdollisuutta aloittaa toimintaa. Edelleen edellytyksenä olisi, että palveluntuottaja olisi antanut 16 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetut tiedot palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten. Hakijan tulisi noudattaa myös muita valvontalain 3 luvun säännöksiä. Toiminnan aloittamisen edellytyksenä näin ollen olisi, että palveluntuottaja on lähettänyt rekisteröintiä koskevan hakemuksen 15 §:n 1 momentin mukaisesti sähköisesti tai 3 momentin mukaisesti muussa kuin sähköisessä muodossa toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle.

Palveluntuottajan itsensä vastuulla olisi arvioida säännöksen soveltuvuus sen toimintaan ja varmistaa ennen toiminnan aloittamista, että se on toimittanut hakemuksessa täsmällisesti kaikki rekisteröintiä varten tarvittavat tiedot valvontaviranomaisten ohjeiden mukaisesti. Palveluntuottajalla olisi ankara vastuu ilmoittamiensa tietojen oikeellisuudesta ja riittävydestä. Ankaralla vastuulla tarkoitetaan tuottamuksesta riippumatonta vastuuta, joka tarkoittaisi sitä, että palveluntuottaja vastaisi ilmoittamiensa tietojensa oikeellisuudesta kaikissa olosuhteissa riippumatta siitä, onko väärrien tai puutteellisten tietojen ilmoittamisen syynä ollut esimerkiksi laiminlyönti tai puhdas huolimattomuus. Säännöksen perusteella toimiva palveluntuottaja vastaisi myös siitä, että se täyttää valvontalain asettamat edellytykset koko toiminnan ajan. Mikäli palveluntuottaja muuttaisi toimintaansa esimerkiksi siten, että palveluntuottajan 9 §:ssä tarkoitettu asiakas- ja potilastyöhön osallistuva henkilöstö koostuisi kahdesta tai useammasta henkilöstä, ei palveluntuottajalla olisi oikeutta jatkaa palvelujen antamista säännöksen nojalla, vaan muutoksen toteuttaminen tällöin edellyttäisi 21 §:n 2 momentissa tarkoitettua hakemuksen perusteella tehtävää rekisteröintipäätöstä.

Ehdotettu 3 momentti mahdollistaisi poikkeamisen ainoastaan 1 ja 2 momentissa säädetystä, jonka mukaan sosiaali- ja terveyspalvelutoiminnan aloittamisen tai muutoksen toteuttamisen edellytyksenä on, että palveluntuottajan rekisteröinnistä tai sen muutoksesta on tehty laissa tarkoitettu päätös. Palveluntuottajan tulisi muutoin noudattaa lain säännöksiä. Lain 2 luvussa on säädetty palveluntuottajaa ja toimintaa koskevista muista edellytyksistä, joiden tulisi täyttyä, jotta toiminta voidaan aloittaa. Esimerkiksi lain 6 §:n mukaisesti palveluntuottaja ei saisi olla selvitystilassa tai konkurssissa ja sillä tulisi olla potilasvakuutuslain mukainen vakuutus. Ehdotetun 3 momentin nojalla toimiviin palveluntuottajiin ja niiden palveluyksiköihin sovellettaisiin valvontalain 4 luvun omavalvontaa ja 5 luvun viranomaisvalvontaa koskevia säännöksiä. Palveluntuottajan tulisi siten esimerkiksi laatia 27 §:ssä tarkoitettu omavalvontasuunnitelma. Viranomaisvalvontaa koskevia säännöksiä ja periaatteita sovellettaisiin samalla tavalla kuin sellaiseen palveluntuottajaan ja palveluyksikköön, jonka toiminta perustuu valvontaviranomaisen päätökseen. Ehdotetun 3 momentin nojalla toimivaan toimijaan olisi edellä todetun mukaisesti mahdollista kohdistaa samoja valvontalain toiminnanaikaisen valvonnan seuraamuksia kuin rekisteröityihin palveluntuottajiin.

Ehdotetulla 3 momentilla ei myöskään vaikutettaisi palveluntuottajan velvollisuuteen noudattaa muualla lainsäädännössä sille tai toiminnalle asetettuja edellytyksiä tai lupavaatimuksia. Ehdotettu säännös ei siten loisi mahdollisuutta poiketa esimerkiksi tartuntatautilain (1227/2016) 18 §:n 2 momentin mukaisesta vaatimuksesta saada aluehallintoviraston myöntämä toimilupa tartuntatautien toteamiseksi tarvittavia laboratoriotutkimuksia varten. Sen estämättä mitä 3 momentissa säädetäisiin, mainitussa tartuntatautilain säännöksessä tarkoitettu lupa olisi edelleen edellytys toiminnan aloittamiselle. Myös esimerkiksi ammattihenkilölainsäädännössä on säädetty erikseen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilönä työskentelyn edellytyksistä. Palveluntuottajan tulisi itse vastata toimintansa aloittaessaan siitä, että hän täyttää myös muualla lainsäädännössä toiminnalle asetetut edellytykset.

Ehdotetun 3 momentin nojalla toimintansa aloittanutta tai muutoksen toteuttanutta palveluntuottajaa ja sen palveluyksikköä olisi pidettävä valvontalain mukaisesti rekisteröitynä sovellettaessa muuta lainsäädäntöä. Esimerkiksi hyvinvointialue voisi hankkia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 14 §:n 1 momentin mukaisesti palveluja suoraan ehdotetun 3 momentin perusteella toimintansa aloittaneelta palveluntuottajalta. Hyvinvointialueen velvollisuutena tällöin olisi selvittää, että palveluntuottajalla on ehdotetun säännöksen mukainen oikeus aloittaa palvelujen tuottaminen ennen rekisteröintiä koskevaa päätöstä ja sen perusteella tehtävää rekisterimerkintää.

Ehdotetun 3 momentin nojalla tuotettuja terveystalveluja voitaisiin pitää arvonlisäverolain (1501/1993) 35 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna yksityisen palveluntuottajan antamana terveystalveluna, jonka myynnistä ei mainitun lain 34 §:n 1 momentin perusteella suoriteta veroa, mikäli arvonlisäverolaissa säädetty talvelun luonnetta koskevat aineelliset edellytykset täyttyvät. Vastaavasti ehdotetun 3 momentin nojalla tuotettua sosiaalihuoltoa voitaisiin pitää arvonlisäverolain 38 §:n mukaisena sosiaalihuoltona, jonka myynnistä ei suoriteta veroa, mikäli arvonlisäverolaissa säädetty edellytykset täyttyvät.

Rikoslain (39/1889) 44 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetään rangaistavaksi luvaton terveydenhuollon ammattitoimen harjoittaminen. Mainitun säännöksen mukaan luvattomasta terveydenhuollon ammattitoimen harjoittamisesta tuomitaan muun muassa se, joka ilman valvontalaissa vaadittua rekisteröintiä ylläpitää terveydenhuollon talveluja tuottavaa yksikköä. Vastaavasti valvontalain 50 §:n 2 momentin mukaan luvattomasta sosiaalihuollon ammattitoimen harjoittamisesta on tuomittava myös se, joka ilman lain 21 §:ssä säädettyä rekisteröintiä koskevaa päätöstä tuottaa talveluntuottajana sosiaalihuollon talveluja tai ylläpitää sosiaalihuollon talveluyksikköä. Ehdotetun 3 momentin nojalla toimintansa aloittanutta pidettäisiin valvontalain mukaisesti rekisteröityneenä myös sovellettaessa edellä mainittuja rangaistussäännöksiä.

Ehdotetun 3 momentin mukaan jos 21 §:n 2 momentin mukainen rekisteröintipäätös on hylkäävä, oikeus jatkaa päätöksen alaista toimintaa päättyisi. Ehdotetun 3 momentin nojalla toimintansa aloittaneen rekisteröintihakemus arvioitaisiin ja käsiteltäisiin samoin perustein kuin sääntelyn ulkopuolelle jäävien talveluntuottajien hakemukset. Vastaavasti kuin muiden rekisteröintihakemusten käsittelyssä, tulisi valvontaviranomaisen ennen hylkäävää päätöstä pyytää hakijalta tarvittaessa lisäselvitystä tai ohjata hakijaa muuttamaan toimintaansa, mikäli hakemuksessa ilmoitettujen tietojen perusteella valvontaviranomainen katsoisi, että toiminta ei esitettyssä muodossaan täyty lain sille asettamia vaatimuksia. Päätöstä olisi noudatettava sen jälkeen, kun se on annettu todisteellisesti tiedoksi hallintolain (434/2003) 60 §:n mukaisesti. Lisäksi päätöstä olisi valvontalain 44 §:n 2 momentin mukaisesti noudatettava muutoksenhausta huolimatta. Tällaisessa tilanteessa talveluntuottajan uuteen vastaavaan hakemukseen sovellettaisiin 5 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa asiakas- ja potilasturvallisuus sekä estää talveluntuottajan ja talveluyksikön edellytysten kiertäminen tilanteessa, jossa talveluntuottaja on saanut kertaalleen hylkäävän päätöksen. Ehdotetun 3 momentin mukaan tilanteessa jossa talveluntuottaja on oikeushenkilö, arvioitaessa sitä, onko kyse aiemmin hylkäävän päätöksen saaneen talveluntuottajan uudesta hakemuksesta, voitaisiin ottaa huomioon lain 6 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettut henkilöt. Mainituilla henkilöillä on esimerkiksi voinut olla ratkaiseva merkitys arvioitaessa toisen talveluntuottajan luotettavuutta. Tämä tulisi voida ottaa huomioon arvioitaessa sellaisen talveluntuottajan hakemusta, jossa sama henkilö toimii 6 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisessa asemassa. 5 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä sovellettaisiin siis myös esimerkiksi tilanteessa, jossa hylkäävän päätöksen saanut talveluntuottaja tai sen toimintaa tosiasiallisesti johtava tai hallintoa hoitava muu henkilö hakisi rekisteröintiä toisen talveluntuottajan kautta ja jonka olosuhteista kävisi selvästi ilmi, että menettelyyn liittyvät järjestelyt olisi luotu ehdotetun sääntelyn kiertämiseksi.

Pykälään lisättäisiin myös uusi 4 momentti, jonka mukaan 3 momentissa säädettyä ei sovellettaisi palveluntuottajaan, jonka on ensi kerran annettava palveluysikön rekisteröintiä varten hakemuksessa 16 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitetut tiedot. Mainitun säännöksen mukaan palveluntuottajan tulee toimittaa valvontaviranomaiselle nähtäväksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriotte muulta kuin työsopimussuhteiseen henkilöstöön kuuluvalta. Mainitussa lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain kohdassa säädetään, että jos yksityisten sosiaalipalvelujen tai yksityisen terveydenhuollon palveluntuottajan toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle, tulee Valviran tai aluehallintoviraston ennen luvan myöntämistä pyytää muuhun kuin työsopimussuhteiseen henkilökuntaan kuuluvalla henkilöltä, jolle kuuluu lain 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä, nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä. Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 §:n mukaan lakia sovelletaan työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Muussa kuin työsopimussuhteessa olevalla henkilöllä tarkoitetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain esitöiden mukaan esimerkiksi palveluntuottajana toimivaa yrittäjää, jonka tehtäviin palveluysikössä kuuluu lasten kanssa työskentelyä. Tällainen palveluntuottaja ei voisi aloittaa toimintaansa ehdotetun 3 momentin nojalla, vaan siihen sovellettaisiin pykälän 1 ja 2 momenttia. Tarkoituksena on turvata lasten erityinen suojele sosiaali- ja terveyspalveluissa varmistamalla, että lasten kanssa työskentelevän, muun kuin työsopimussuhteisen henkilön rikostausta selvitetäisiin asianmukaisesti ennen palveluntuottajan ja palveluysikön rekisteröintiä koskevaa päätöstä ja toiminnan aloittamista. Sen sijaan sellainen palveluntuottaja, jonka henkilöstöön kuuluu vain yksi asiakas- ja potilastyöhön osallistuva työsopimussuhteinen henkilö, voisi ehdotetun 3 momentin perusteella aloittaa toimintansa tarkistettuaan itse henkilöstön rikostaustan ja arvioituaan sen perusteella henkilöstön soveltuvuuden palvelun tuottamiseen.

Ehdotettua 4 momenttia sovellettaisiin sellaiseen palveluntuottajan rekisteröintihakemukseen, jonka yhteydessä palveluntuottajan olisi ensi kerran annettava muuhun kuin työsopimussuhteiseen henkilöstöön kuuluvalla lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä. Mikäli palveluntuottajalla olisi lain voimaan tullessa rekisteröitynä yksi tai useampi palveluysikkö, joiden rekisteröimiseksi palveluntuottaja olisi jo toimittanut sen ainoalta asiakas- ja potilastyöhön osallistuvaan henkilöstöön kuuluvalla henkilöltä mainitun rikosrekisteriotteen, sitä ei tarvitsisi saman henkilön osalta toimittaa uudestaan saman palveluntuottajan uutta palveluysikköä koskevassa hakemuksessa. Tällaisessa tilanteessa palveluntuottaja voisi aloittaa toiminnan ehdotetun 3 momentin perusteella heti hakemuksen tekemisen jälkeen. Mikäli palveluysikön toimintaan tulisi muutoksia, jotka eivät koske henkilöstöä, palveluntuottaja voisi toteuttaa tällaisen muutoksen ehdotetun 3 momentin perusteella heti hakemuksen tekemisen jälkeen. Mikäli palveluysikön muutos sen sijaan koskisi palveluysikön 9 §:n mukaista asiakas- ja potilastyössä toimivaa henkilöstöä eikä kyseisen henkilöstön rikosrekisteriotetta ole aiemmin toimitettu rekisteröintiasiassa vaan se olisi ensi kerran toimitettava valvontaviranomaiselle 16 §:n 2 momentin 7 kohdan mukaisesti, muutoksen toteuttaminen edellyttäisi rekisteröintipäätöksen tekemistä.

Palveluntuottajan itsensä vastuulla olisi arvioida ennen rekisteröintihakemuksen lähettämistä, onko hakemuksessa kyse toiminnasta, johon sovelletaan 16 §:n 2 momentin 7 kohdan mukaista rikosrekisteriotteen esittämisvelvollisuutta ja onko hän toimittanut hänen asiakas- ja potilastyöhön osallistuvan henkilöstön osalta aiemmin rikosrekisteriotetta. Tämä olisi muutos nykyiseen oikeustilaan, jossa valvontaviranomainen on hakemuksen jättämisen jälkeen arvioinut rikostaustan selvittämisen tarpeellisuuden ja pyytänyt erikseen palveluntuottajalta

rikosrekisteriotetta nähtäväksi. Mikäli palveluntuottaja arvioisi, että hänen palveluyksikkönsä hakemus kuuluu 16 §n 2 momentin 7 kohdan soveltamisalaan eikä hän ole esittänyt rikosrekisteriotetta aiemmin hänen asiakas- ja potilastyöhön osallistuvan henkilöstön osalta, tulisi palveluntuottajan odottaa nykyiseen tapaan rekisteröintipäätöstä ennen toiminnan aloittamista tai muutoksen toteuttamista.

52 §. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtion mielisairaaloiden, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen, Vankiterveydenhuollon yksikön, valtion liikelaitoksen, hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin, HUS-yhtymän, itsenäisen julkisoikeudellisen laitoksen taikka evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen kirkon tai edellä mainittujen kirkkojen seurakunnan tai seurakuntayhtymän osalta lain 3 luku tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2028. Lain 3 luvun voimaantulon myöhentäminen julkisten palveluntuottajien osalta vuoden 2028 alkuun vastaisi 56 §:ssä ehdotettavaa siirtymäajan pidentämistä.

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka perusteella yksityinen palveluntuottaja saisi jatkaa kotoutumislain perusteella tuottamaansa perheryhmäkotitoimintaa tai muun asuinyksikön toimintaa sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuna perheryhmäkotitoimintana ennen valvontalain mukaista rekisteröintiä. Uusi 2 momentti koskisi toimintaa, joka on jo käynnissä uuden kotoutumislain tullessa voimaan. Momentti ei sen sijaan koskisi perheryhmäkotitoimintaa, joka käynnistyy 1.1.2025 tai sen jälkeen. Sääntelyn tarkoituksena on turvata jo käynnissä olevan toiminnan jatkuvuus.

Yksityisen palveluntuottajan olisi tehtävä valvontalaissa säädetyt hakemukset ja annettava valvontalaissa säädetyt tiedot valvontaviranomaiselle palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten viipymättä uuden lainsäädännön tultua voimaan 1.1.2025. Yksityisten palveluntuottajien on tullut varautua kotoutumislain uudistukseen ja valvontalain mukaiseen rekisteröintiin. Tästä johtuen olisi katsottava, että hakemukset olisi tehtävä ja tiedot annettava valvontaviranomaiselle heti vuoden alussa 2025. Yksityisen palveluntuottajan olisi 1.1.2025 alkaen muilta osin noudatettava valvontalain säännöksiä.

56 §. Julkisen palveluntuottajan rekisteröinti. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että julkisen palveluntuottajan olisi annettava valvontaviranomaiselle 16 §:ssä tarkoitetut tiedot ennen 1.1.2028, jolloin lain 3 luku tulisi julkisten palveluntuottajien osalta voimaan. Tiedot tallennettaisiin valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteri) maksutta viimeistään 31.12.2030. Ehdotetun 2 momentin mukaan jos 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus tehtäisiin 1 päivän tammikuuta 2028 jälkeen tai jos 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tekemisen jälkeen julkisen palveluntuottajan toimintaan tulee olennaisia muutoksia taikka julkinen palveluntuottaja rekisteröi uuden palveluyksikön, tällaisen ilmoituksen käsittelyyn sovellettaisiin lain 5 §:ää ja 3 lukua. Lisäksi pykälään tehtäisiin eräitä säädösteknisiä päivityksiä.

Ehdotettu siirtymäajan muutos antaisi julkisille palveluntuottajille kaksi vuotta lisää aikaa ilmoittaa rekisteröintiä varten tarvittavat tiedot valvontaviranomaisille. Säännös mahdollistaisi julkisen palveluntuottajan tietojen ilmoittamisen aikaisemmin, mutta yksityisten palveluntuottajien rekisteröintihakemusten käsittelyn ruuhkautumisen vuoksi olisi tarkoituksenmukaista, että julkiset palveluntuottajat alkaisivat tekemään 1 momentin mukaisia rekisteröinti-ilmoituksia vasta aikaisintaan vuoden 2026 aikana. Hyvinvointialueiden palveluverkosto on jatkuvassa muutoksessa, mistä syystä liian aikaisin tehdyn rekisteröinti-ilmoituksen tiedot saattaisivat olla vanhentuneita siinä vaiheessa, kun valvontaviranomainen merkitsee tiedot rekisteriin.

Voimaantulo. Lainkohta sisältäisi voimaantulosäännöksen, säännöksen lain soveltamisesta sekä siirtymäsäännöksiä. Ehdotettu laki olisi tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025. Lain 5 §:n 3 ja 4 momenttia sovellettaisiin kuitenkin vasta 1 päivästä helmikuuta 2025 niiden soveltamisen edellyttämien tietojärjestelmämuutosten toteuttamisen vuoksi. Lain 5 §:n 3 ja 4 momentti olisi voimassa vuoden 2026 loppuun saakka. Ehdotetun 3 momentin mukainen mahdollisuus aloittaa palvelutoiminta edellyttäisi käytännössä, että rekisteröintiä koskeva hakemus olisi tehty valvontaviranomaiselle laissa säädetyllä tavalla viimeistään 31.12.2026. Tällöin hakemuksen mukaista toimintaa saisi jatkaa 31.12.2026 jälkeen siihen saakka, kunnes asiassa on tehty rekisteröintipäätös.

Ehdotettua 3 momenttia sovellettaisiin lain voimaantultua tehtyihin hakemuksiin sekä lain voimaan tullessa valvontaviranomaisessa vireillä oleviin hakemuksiin. Palveluntuottajan palveluyksikön toiminnan aloittamispäiväksi merkittäisiin palveluntuottajan ilmoittama päivämäärä, kuitenkin aikaisintaan 1.2.2025. Jos kuitenkin palveluntuottaja olisi ennen 1.2.2025 saanut lain 21 §:n 2 momentissa tarkoitetun hylkäävän päätöksen palveluntuottajan tai palveluyksikön rekisteröinnistä, uuteen palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintiä koskevaan hakemukseen sovellettaisiin lain 5 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa asiakas- ja potilasturvallisuus sekä estää palveluntuottajan ja palveluyksikön edellytysten kiertäminen tilanteessa, jossa palveluntuottaja on saanut kertaalleen hylkäävän päätöksen. Jos palveluntuottaja on oikeushenkilö, valvontalain 6 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetut henkilöt voitaisiin ottaa huomioon arvioitaessa sitä, onko kyse aiemmin hylkäävän päätöksen saaneen palveluntuottajan uudesta hakemuksesta. Mainituilla henkilöillä on esimerkiksi voinut olla ratkaiseva merkitys arvioitaessa toisen palveluntuottajan luotettavuutta. Tämä tulisi voida ottaa huomioon arvioitaessa sellaisen palveluntuottajan hakemusta, jossa sama henkilö toimii 6 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisessa asemassa. 5 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä sovellettaisiin siis myös esimerkiksi tilanteessa, jossa hylkäävän päätöksen saanut palveluntuottaja tai sen toimintaa tosiasiallisesti johtava tai hallintoa hoitava muu henkilö hakisi rekisteröintiä toisen palveluntuottajan kautta ja jonka olosuhteista kävisi selvästi ilmi, että menettelyyn liittyvät järjestelyt olisi luotu ehdotetun väliaikaisääntelyn kiertämiseksi.

7.2 Sosiaalihuoltolaki

22 a §. *Perheryhmäkoti.* Pykälän 5 momenttiin tehtäisiin tekninen muutos. Viittaus valvontalailla kumottuun yksityisistä sosiaalipalveluista annettuun lakiin korjattaisiin viittaukseksi valvontalakiin. Valvontalaissa ei säädetä lupamenettelystä kuten kumotussa yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa, mistä johtuen myös säännöksen sanamuotoa muutettaisiin.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2025.

Lakien olisi oltava voimassa 1.1.2025, kun yksityisiä perheryhmäkoteja koskeva valvontalain rekisteröintivelvollisuus tulee voimaan. Mikäli toiminnassa olevat perheryhmäkodit ja muut asuinyksiköt eivät voisi jatkaa toimintaansa perheryhmäkoteina 1.1.2025 lähtien, joutuisivat ne lopettamaan toimintansa ainakin väliaikaisesti. Tämä olisi ongelmallista paitsi hyvinvointialueelle ja palveluntuottajalle, ennen kaikkea perheryhmäkodissa oleville lapsille, joiden ihmissuhteet perheryhmäkodin henkilöstöön katkeaisivat ja heidän arkeensa muodostuisi monia haasteita esimerkiksi ystävyysuhteiden ylläpidon ja koulunkäynnin suhteen. Mikäli perheryhmäkotien toiminta lakkaisi, tulisi hyvinvointialueen järjestää yksityisessä perheryhmäkodissa olevien lasten hoiva toisilla tavoin. Arvion mukaan hyvinvointialueilla ei

kuitenkaan ole tosiasiallisia mahdollisuuksia käynnistää omana palveluntuotantona uusia perheryhmäkotien yksiköitä hyvin nopealla varoitusajalla.

Lain 5 §:n 3 momentin soveltaminen edellyttää tietojärjestelmämuutosten toteuttamista. Siitä syystä lain 5 §:n 3 ja 4 momenttia ehdotetaan sovellettavaksi vasta 1.2.2025 alkaen, jolloin tietojärjestelmämuutosten arvioidaan olevan toteutettu. Lain 5 §:n 3 ja 4 momentti olisi voimassa vuoden 2026 loppuun.

9 Toimeenpano ja seuranta

Ottaen huomioon ehdotetun sääntelyn nopea voimaantulo, sääntelyn tavoitteiden toteutuminen ja ruuhkan pitkittymisen välttäminen edellyttävät tehokasta tiedottamista muutoksista ja niiden sisällöstä sekä selkeää kohdennettua viranomaisen sisäistä ja ulkoista ohjausta ehdotetun väliaikaisen sääntelyn vaikutuksista rekisteröintimenettelyyn. Erityisesti on kriittistä antaa etupainotteista asiakasohjausta tilanteista, joissa ehdotettu sääntely soveltuu, ja mitä se merkitsee. Tällainen ohjaus myös pienentää esityksessä kuvattua palveluntuottajien riskiä toiminnan aloittamisessa ennen rekisteröintipäätöstä. Lisäksi viranomaistoiminnan kannalta on välttämätöntä varmistaa Soteri-rekisterin toiminnallisuuksien muutokset, joilla asiakkaat ja viranomaiskäyttäjät voivat eriyttää ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvat hakemukset ja toiminnan aloittamisen edellyttämät tekniset rekisteritoimet ennen hakemuksen käsittelyä.

Väliaikaisen sääntelyn voimassaolonaikana ja julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen siirtymäajan aikana on tarpeen seurata ja arvioida laajemmin valvontalain säännösten toimivuutta palveluntuottajien ja heidän asiakkaittensa näkökulmista. Sosiaali- ja terveysministeriö tulee arviomaan väliaikaisen sääntelyn voimassaolon aikana tehtävässä jatkotyössä sääntelyn vaikutuksia, toiminnallisen kehittämisen vaikutuksia ja niiden kautta valvontalain mahdollisten pysyvien muutosten sekä voimassa olevien asetuksenantovaltuuksien mukaisen alemmanasteisen sääntelyn tarvetta. Tällaiset muutostarpeet voivat liittyä rekisteröintimenettelyyn ja siinä vaadittavan tietosisällön pysyvään eriyttämiseen eri palvelualojen tai toiminnan laajuuden perusteella siten, kuin asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistaminen mahdollistaa. Tämä koskee myös julkisen palvelutoiminnan rekisteröimisen sisältöä. Alemmanasteisella sääntelyllä voidaan myös tarvittaessa jo voimassa olevan lain puitteissa eriyttää rekisteröintimenettelyssä vaadittavan tietosisällön laajuutta erilaisissa tilanteissa, mikäli viranomaisten sisäinen ohjeistus ei riitä. Tämä valmistelu on kiinnitettävä tarkempaan arvioon nykyisen lainsäädännön mukaisen menettelyn kehittämisen rajoista, menettelyn keskeisistä kuormittavuustekijöistä ja muodostuneen käytännön merkityksestä asiakas- ja potilasturvallisuudelle.

10 Suhde muihin esityksiin

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Vuoden 2025 varsinaiseen talousarvioesitykseen sisältyy 2,6 miljoonan euron lisäys hyvinvointialueiden rahoitukseen (mom. 28.89.31) valvontalaista johtuviin rekisteröintitietojen toimittamista koskeviin velvoitteisiin liittyen. Esityksellä lykättäisiin hyvinvointialueiden kyseessä olevien velvoitteiden toteutumista vuoteen 2027, jolloin myös edellä kuvatut menot myöhentyisivät.

Esityksen on arvioitu aiheuttavan väliaikaisen sääntelyn osalta valvontaviranomaisten tietojärjestelmien muutuskustannuksia vuodelle 2025 sekä ohjaus- ja neuvontatarpeen vahvistamisen aiheuttamaa lisätyötä vuosille 2025 ja 2026. Valvontaviranomaisten tulee

lähtökohtaisesti pyrkiä kattamaan esityksen aiheuttama määräaikainen lisätyö ja kustannukset olemassa olevalla rahoituksellaan. Lisämäärärahan tarvetta arvioidaan vielä talousarvion täydennysesityksen yhteydessä.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Asiakkaan ja potilaan kannalta keskeisimmät esitykseen liittyvät perusoikeudet ovat oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (7 §) sekä oikeus sosiaaliturvaan (19 §). Merkittävä perustuslain säännös on myös julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen (22 §). palveluntuottajan näkökulmasta on lisäksi otettava huomioon perustuslain 18 §:n 1 momentissa säädetty elinkeinonvapaus sekä perustuslain 6 §:ssä säädetty vaatimus yhdenvertaisuudesta. Perusoikeussäännökset määräävät osaltaan tapaa, jolla sosiaali- ja terveystalouden turvaamisvelvollisuus on täytettävä ja miten sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa koskeva lainsäädäntö on toteutettava.

Lasten perus- ja ihmisoikeuksien kannalta keskeisiä periaatteita, joiden toteutuminen tulee turvata, ovat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja perustuslain perusteella syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus erityiseen suojeluun sekä oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen. Kun kyseessä on erityisen haavoittuvassa asemassa oleva lapsiryhmä, julkisen vallan perustuslain 22 §:n mukaiset positiiviset toimintavelvoitteet perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi korostuvat.

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Säännöksen tarkoittama huolenpito tarkoittaa sosiaali- ja terveystalouden palveluja ja välttämättömällä huolenpidolla säännöksessä tarkoitetaan sen esitöiden mukaan muun ohella palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset (HE 309/1993 vp, s. 69/II). Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalouden palvelut. Palvelujen riittävyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp, s. 71/II, ks. myös esim. PeVL 20/2004 vp, s. 2/II ja PeVL 30/2013 vp, s. 3/I). Lauseke lailla toteutettavasta tarkemmasta sääntelystä jättää lainsäätäjälle liikkumavaraa oikeuksien sääntelyssä ja viittaa siihen, että perusoikeuden täsmällinen sisältö määräytyy perusoikeussäännöksen ja tavallisen lainsäädännön muodostaman kokonaisuuden pohjalta (PeVM 25/1994 vp, s. 5-6). Perustuslain säännöksellä ei määritellä palvelujen järjestämistapaa, vaan sillä veloitetaan julkinen valta turvaamaan palvelujen saatavuus (HE 309/1993 vp, s. 71/I, ks. myös esim. PeVL 20/2004 vp, s. 2/II).

Ehdotetulla lailla säädettäisiin väliaikaisesti yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden verrattavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien mahdollisuudesta aloittaa toimintansa tai toteuttaa jo rekisteröityyn toimintaan olennainen muutos ennen lain mukaista rekisteröintipäätöstä. Tavoitteena on turvata henkilöstön ja palvelujen saatavuutta tilanteessa, jossa palveluntuottajien rekisteröinti on ruuhkautunut. Ruuhka on aiheuttanut rekisteröintihakemusten käsittelyn pitkittymisen, jonka vuoksi palveluntuottajat eivät ole voineet aloittaa palvelutoimintaa ja joka on siten myös heikentänyt palvelunjärjestäjien ja isojen palveluntuottajien mahdollisuuksia hankkia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöä ja palveluja yksin toimivilta ammattihenkilöiltä. Lisäksi lykättäisiin palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä koskevien säännösten voimaantuloa julkisten palveluntuottajien osalta. Tämä mahdollistaisi rekisteröintimenettelyn kehittämisen ja vakiinnuttamisen ennen kuin hakemusten käsittelyn on tarkoitus siirtyä uudelle valtakunnalliselle Lupa- ja valvontavirastolle. Myös tällä voidaan arvioida olla pidemmällä

aikavälillä palveluja turvaava vaikutus, kun rekisteröintihakemusten käsittelyajat lyhenisivät ja palvelutoiminta voitaisiin aloittaa nopeammin.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Julkisen vallan on itse pidättäydyttävä loukkaamasta näitä oikeuksia, mutta sen on myös luotava olosuhteet, joissa kyseiset perusoikeudet nauttivat suojaa yksityisiä loukkauksia vastaan. Henkilökohtaista turvallisuutta koskeva säännös turvaa kyseistä oikeushyvää julkisen vallan itse toimeenpanemilta loukkauksilta, mutta edellyttää myös valtiolta säädössuojaa oikeuksien turvaamiseksi ulkopuolisia loukkauksia vastaan. Erityisesti henkilökohtainen turvallisuus korostaa julkisen vallan positiivisia toimintavelvoitteita yhteiskunnan jäsenten suojaamiseksi heihin kohdistuvilta oikeudenvastaisilta teoilta.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lasten huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Hyvinvoinnin edistäminen kattaa myös suojan väkivaltaa, alistamista ja hyväksikäyttöä vastaan (HE 309/1993 vp). YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen keskeinen periaate on, että lasten etu tulee aina asettaa ensisijalle, kun tehdään heitä koskevia viranomaispäätöksiä, lakeja tai yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja. Sopimuksen mukaan lapsia on suojattava erityisesti väkivallalta ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä (19 ja 34 artiklat).

Ehdotettua väli aikaista sääntelyä mahdollisuudesta aloittaa palvelutoiminta ennen lain mukaista rekisteröintipäätöstä ei sovellettaisi palveluntuottajaan, jonka tulee toimittaa ensi kerran valvontaviranomaiselle nähtäväksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriote muulta kuin työsopimussuhteeseen henkilöstöön kuuluvalta. Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetussa laissa säädetään, että jos yksityisten sosiaalipalvelujen tai yksityisen terveydenhuollon palveluntuottajan toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle, tulee Valviran tai aluehallintoviraston ennen luvan myöntämistä pyytää muuhun kuin työsopimussuhteeseen henkilökuntaan kuuluvalta henkilöltä, jolle kuuluu lain 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä, nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä. Muussa kuin työsopimussuhteessa olevalla henkilöllä tarkoitetaan esimerkiksi palveluntuottajana toimivaa yrittäjää, jonka tehtäviin palveluyksikössä kuuluu lasten kanssa työskentelyä. Tällainen palveluntuottaja ei voisi aloittaa jatkossakaan toimintaansa ehdotetun 3 momentin nojalla, vaan siihen sovellettaisiin tavallista rekisteröintimenettelyä. Säännöksen tarkoituksena on turvata lasten erityinen suojelu sosiaali- ja terveyspalveluissa varmistamalla, että lasten kanssa työskentelevän, muun kuin työsopimussuhteisen henkilön rikostausta selvitetäisiin asianmukaisesti ennen palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintiä koskevaa päätöstä ja toiminnan aloittamista. Rikosrekisteritietojen käyttäminen osana palveluntuottajan rekisteröinnin yhteydessä tehtävää palveluntuottajan soveltuvuuden harkintaa ei sinänsä suojaa lapsia seksuaalista hyväksikäyttöä tai muuta vakavaa rikollisuutta vastaan. Taustatietojen selvittämisellä voidaan kuitenkin osaltaan parantaa mahdollisuuksia luoda lapsille mahdollisimman turvallinen kasvu ympäristö.

Työsopimussuhteisen henkilöstön osalta rikostaustan selvittäminen on säädetty työnantajana toimivalle palveluntuottajalle. Vastaavasti ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden kanssa työskentelevien työsopimussuhteisten henkilöiden rikostaustan selvittäminen kuuluu jatkossakin valvontalain 28 §:n mukaisesti työnantajana toimivalle palveluntuottajalle.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 20 artiklan mukaan lapselle, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen. Artiklan mukaan lapsen hoidon ratkaisua harkittaessa on kiinnitettävä huomiota muun muassa

jatkuvuuteen. Esityksen mukaan jo toiminnassa olevat yksityiset perheryhmäkodit ja muut asuinyksiköt saisivat jatkaa toimintaansa 1.1.2025 alkaen sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä tarkoitettuna perheryhmäkotitoimintana ennen valvontalain edellyttämää rekisteröintiä. Tarkoituksena on turvata jo käynnissä olevan toiminnan jatkuvuus. Siten turvattaisiin erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten huolenpidon jatkuvuus siinä yksikössä, jossa heidän huolenpitonsa jo järjestetään. Tämän katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Lasten yhdenvertaisuuden kannalta on myös perusteltua turvata toiminnan jatkuvuus. Ilman siirtymäsääntelyä vaikutus kohdistuisi ilman huoltajaa maassa oleviin lapsiin, joiden huolenpito on järjestetty yksityisessä perheryhmäkodissa tai muussa asuinyksikössä. Vastaavaa toiminnan jatkuvuuden uhkaa ei kohdistu hyvinvointialueiden omana tuotantona ylläpitämiin perheryhmäkoteihin eikä myöskään muihin lasten ympärivuorokautista hoivaa tarjoaviin sosiaali- tai terveydenhuollon yksiköihin. Esitetyllä siirtymäsääntelyllä pyritäisiin näin ollen sekä ilman huoltajaa maassa olevien lasten väliseen että eri lapsiryhmien väliseen yhdenvertaiseen hoivan jatkuvuuden turvaamiseen.

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Säännöksellä on vapausoikeudellinen luonne, ja siinä vahvistetaan myös yrittämisen vapauden periaate. Palveluntuottajalle valvontalailla asetettavat toimintaedellytykset, rekisteröintivelvollisuus ja valvonta aiheuttavat rajoituksia muun muassa elinkeinonvapaudelle. Näitä on arvioitu 18 §:n 1 momentissa säädetyn elinkeinonvapauden kannalta valvontalain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 299/2022 vp) ja sen johdosta annetussa perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 96/2022 vp). Nyt käsillä olevan esityksen tavoitteena on mahdollistaa elinkeinon harjoittaminen rekisteröintimenettelyn kestäessä pienimuotoisessa, asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta vähäriskisessä palvelutoiminnassa ja sen voidaan siten katsoa myös edistävän elinkeinon harjoittamisen ja yrittämisen vapauden toteutumista. Palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä koskevien säännösten voimaantumalon lykkäämisellä julkisten palveluntuottajien osalta on tarkoitus mahdollistaa rekisteröintimenettelyn kehittäminen ja vakiinnuttaminen, jolla voidaan vastaavasti arvioida olevan pidemmällä aikavälillä elinkeinon harjoittamista ja yrittämistä turvaava vaikutus, kun rekisteröintihakemusten käsittelyajat lyhenisivät ja palvelutoiminta voitaisiin aloittaa nopeammin. Toisaalta on myös arvioitu, että väliaikainen sääntely voisi joiltain osin ainakin tilapäisesti pidentää muiden palveluntuottajien hakemusten käsittelyaikaa.

Valvontalailla ja osaltaan myös rekisteröitymisvelvollisuudella on pyritty varmistamaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasturvallisuutta ja laadultaan hyviä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Rekisteröitymisvelvollisuudelle onkin perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan ollut hyväksyttävät perustuslain 19 §:ään ja viime kädessä myös perustuslain 7 §:ään kytkeytyvät perusteet (PeVL 96/2022 vp, s. 2). Siten myös ehdotetun väliaikaisen sääntelyn rajaamista asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta mahdollisimman vähäriskiseen palvelutoimintaan voidaan hallituksen käsityksen mukaan pitää perusteltuna, vaikka se tosiasiaassa asettaisi erikokoiset palveluntuottajat keskenään eriarvoiseen asemaan. Ehdotetulla sääntelyllä luotava väliaikainen mahdollisuus aloittaa palvelutoiminta on kuitenkin pyritty ulottamaan kaikkiin verrattavassa asemassa oleviin palveluntuottajiin, turvaten näin palveluntuottajien yhdenvertaisuus perustuslain 6 §:n edellyttämällä tavalla. Vaikka mainittu yhdenvertaisuussäännös koskee perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan lähtökohtaisesti vain ihmisiä, on perustuslakivaliokunta kuitenkin katsonut yhdenvertaisuusperiaatteella voivan olla merkitystä myös oikeushenkilöitä koskevan sääntelyn arvioinnissa etenkin silloin, kun sääntely voi vaikuttaa välillisesti luonnollisten henkilöiden oikeusasemaan. Näin arvioidaan olevan nyt kyseessä olevassa esityksessä, jossa ehdotettu väliaikainen sääntely koskisi yksityisiä

elinkeinonharjoittajia ja muita yritysmuotoisia yhden hengen yrityksiä ja esityksen vaikutukset niiltä osin kohdentuisivat siten nimenomaan yksittäisiin luonnollisiin henkilöihin.

Perustuslakivaliokunta on elinkeinotoiminnan sääntelyn yhteydessä vakiintuneesti pitänyt luvan peruuttamista yksilön oikeusasemaan puuttuvana viranomaistoimena vaikutuksiltaan jyrkempänä kuin haetun luvan epäämistä. Sen vuoksi valiokunta on katsonut sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta välttämättömäksi sitoa luvan peruuttamisen mahdollisuuden vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että luvanhaltijalle mahdollisesti annetut huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen. (Ks. esim. PeVL 46/2016 vp, s. 3 ja PeVL 13/2014 vp, s. 2.) Esityksessä säädetään mahdollisuudesta aloittaa toiminta ennen rekisteröintipäätöksen saamista. Mikäli tällaisessa tilanteessa rekisteröintipäätös olisi hylkäävä, tulisi toiminta lopettaa. Kyse ei kuitenkaan hallituksen näkemyksen mukaan olisi luvan peruuttamiseen rinnastettavasta tilanteesta. Tilanne eroaisi jo myönteisen rekisteröintipäätöksen saanutta palveluntuottajaa koskevasta tilanteesta erityisesti siinä, että kyseessä olisi hakijan omaan arvioon perustuva toiminnan alkaminen, johon sisältyisi väistämättä tietty riskin toiminnan jatkuvuudesta siksi, että toiminnan jatkaminen olisi viime kädessä riippuvainen rekisteröintiä koskevasta päätöksestä. Tarkoitus ei myöskään ole asettaa väliaikaisen sääntelyn piiriin kuuluvia hakijoita rekisteröintimenettelyssä muita hakijoita parempaan asemaan. Toisaalta väliaikaisen sääntelyn piiriin kuuluvan palveluntuottajan hakemuksen käsittelyssä, vastaavasti kuin muiden rekisteröintihakemusten käsittelyssä, tulisi ennen hylkäävää päätöstä pyytää hakijalta tarvittaessa lisäselvitystä tai ohjata hakijaa muuttamaan toimintaansa, mikäli hakemuksessa ilmoitettujen tietojen perusteella valvontaviranomainen katsoisi, että toiminta ei esitetyssä muodossaan täyty lain sille asettamia vaatimuksia (HE 299/2022 vp, s. 104).

Edellä esitetyn perusteella hallituksen käsitys on, että ehdotukset ovat perustuslain mukaisia ja niiden voidaan osaltaan arvioida tukevan julkisen vallan perustuslain 22 §:n mukaista velvoitetta turvata perusoikeuksien toteutuminen.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023)
52 ja 56 § sekä
lisätään 5 §:ään väliaikaisesti uusi 3 ja 4 momentti seuraavasti:

5 §

Oikeus tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluja

Sen estämättä mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, palveluntuottaja, jonka 9 §:ssä tarkoitettu asiakas- ja potilastyöhön osallistuva henkilöstö muodostuu yhdestä henkilöstä ja joka on tehnyt 16 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettut hakemukset ja antanut mainituissa momenteissa tarkoitettut tiedot palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten, saa aloittaa toimintansa tai toteuttaa muutoksen noudattaen tämän lain säännöksiä, kunnes 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty. Tämän momentin nojalla toimintansa aloittanutta tai muutoksen toteuttanutta palveluntuottajaa ja sen palveluyksikköä on pidettävä tämän lain mukaisesti rekisteröitynä sovellettaessa muuta lainsäädäntöä. Jos päätös on hylkäävä, oikeus jatkaa päätöksen alaista toimintaa päättyy. Tällöin palveluntuottajan uuteen hakemukseen sovelletaan tämän pykälän 1 ja 2 momentin säännöksiä. Jos palveluntuottaja on oikeushenkilö, 6 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettut henkilöt voidaan ottaa huomioon arvioitaessa sitä, onko kyse aiemmin hylkäävän päätöksen saaneen palveluntuottajan uudesta hakemuksesta.

Mitä 3 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen palveluntuottajaan, jonka on ensi kerran annettava palveluyksikön rekisteröintiä varten hakemuksessa 16 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitettut tiedot.

52 §

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2024. Valtion mielisairaaloiden, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen, Vankiterveydenhuollon yksikön, valtion liikelaitoksen, hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin, HUS-yhtymän, itsenäisen julkisoikeudellisen laitoksen taikka evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen kirkon tai edellä mainittujen kirkkojen seurakunnan tai seurakuntayhtymän osalta lain 3 luku tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2028.

Tässä laissa säädetyn estämättä yksityinen palveluntuottaja saa jatkaa kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 28 §:ssä tarkoitettun perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön toimintaa sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä tarkoitettuna perheryhmäkodin toimintana 1 päivästä tammikuuta 2025 alkaen noudattaen tämän lain säännöksiä, kunnes 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty. Edellä tarkoitettun palveluntuottajan on tehtävä 16 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettut hakemukset ja annettava mainituissa momenteissa

tarkoitettut tiedot valvontaviranomaiselle palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten viipymättä sen jälkeen, kun palveluntuottaja alkaa tuottaa sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä tarkoitettua perheryhmäkodin toimintaa.

56 §

Julkisen palveluntuottajan rekisteröinti

Edellä 52 §:n 1 momentissa tarkoitettu julkinen palveluntuottaja saa 5 §:n estämättä jatkaa toimintaansa 1 päivän tammikuuta 2024 jälkeen noudattaen tämän lain säännöksiä. Julkisen palveluntuottajan on annettava valvontaviranomaiselle 16 §:ssä tarkoitettut tiedot ennen tämän lain 3 luvun voimaantuloa 1 päivänä tammikuuta 2028. Tiedot tallennetaan valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteri) maksutta viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2030.

Jos 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus tehdään 1 päivän tammikuuta 2028 jälkeen tai mainitussa momentissa tarkoitettun ilmoituksen tekemisen jälkeen julkisen palveluntuottajan toimintaan tulee olennaisia muutoksia taikka julkinen palveluntuottaja rekisteröi uuden palveluyksikön, tällaisen ilmoituksen käsittelyyn sovelletaan 5 §:ää ja 3 lukua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 5 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä helmikuuta 2025.

Lain 5 §:n 3 ja 4 momentti on voimassa vuoden 2026 loppuun. Tämän lain 5 §:n 3 momentin nojalla toimintansa aloittanut palveluntuottaja saa jatkaa toimintaa 31 päivän joulukuuta 2026 jälkeen siihen saakka, kunnes tällä lailla muutettavan lain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty.

Tämän lain 5 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan myös lain voimaan tullessa vireillä olleisiin hakemuksiin. Jos kuitenkin palveluntuottaja on ennen 1 päivää helmikuuta 2025 saanut tällä lailla muutettavan lain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettua hylkäävän päätöksen palveluntuottajan tai palveluyksikön rekisteröinnistä, uuteen palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintiä koskevaan hakemukseen sovelletaan tällä lailla muutettavan lain 5 §:n 1 ja 2 momenttia. Jos palveluntuottaja on oikeushenkilö, tällä lailla muutettavan lain 6 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettut henkilöt voidaan ottaa huomioon arvioitaessa sitä, onko kyse aiemmin hylkäävän päätöksen saaneen palveluntuottajan uudesta hakemuksesta.

2.

Laki

sosiaalihuoltolain 22 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 22 a §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa
682/2023, seuraavasti:

22 a §

Perheryhmäkoti

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi hyväksyä määräaikaaisesti yksityisen palveluntuottajan perheryhmäkotitoiminnan aloittamisen ennen kuin sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty, jos palvelua ei saada laajamittaisen maahantulon tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi muutoin järjestettyä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 7.11.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Sosiaali- ja terveysministeri Kaisa Juuso

1.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 52 ja 56 § sekä lisätään 5 §:ään väliaikaisesti uusi 3 ja 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Oikeus tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluja

Oikeus tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluja

Sosiaali- ja terveyspalveluja saa tuottaa vain palveluntuottaja, joka on 11 §:ssä tarkoitettussa Valviran ylläpitämässä valtakunnallisessa palveluntuottajien rekisterissä (*Soteri*) ja jonka palveluyksikkö on rekisterissä 21 §:n mukaisesti.

Sosiaali- ja terveyspalveluntuottajan toiminnan aloittamisen tai muutoksen toteuttamisen edellytyksenä on, että palvelutoiminnan rekisteröinnistä tai sen muutoksesta on tehty 21 §:ssä tarkoitettu päätös.

(uusi)

Sosiaali- ja terveyspalveluja saa tuottaa vain palveluntuottaja, joka on 11 §:ssä tarkoitettussa Valviran ylläpitämässä valtakunnallisessa palveluntuottajien rekisterissä (*Soteri*) ja jonka palveluyksikkö on rekisterissä 21 §:n mukaisesti.

Sosiaali- ja terveyspalveluntuottajan toiminnan aloittamisen tai muutoksen toteuttamisen edellytyksenä on, että palvelutoiminnan rekisteröinnistä tai sen muutoksesta on tehty 21 §:ssä tarkoitettu päätös.

Sen estämättä mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, palveluntuottaja, jonka 9 §:ssä tarkoitettu asiakas- ja potilastyöhön osallistuva henkilöstö muodostuu yhdestä henkilöstä ja joka on tehnyt 16 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettut hakemukset ja antanut mainituissa momenteissa tarkoitettut tiedot palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten, saa aloittaa toimintansa tai toteuttaa muutoksen noudattaen tämän lain säännöksiä, kunnes 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty. Tämän momentin nojalla toimintansa aloittanutta tai muutoksen toteuttanutta palveluntuottajaa ja sen palveluyksikköä on pidettävä tämän lain mukaisesti rekisteröitynä sovellettaessa muuta lainsäädäntöä. Jos päätös on hylkäävä,

(uusi)

oikeus jatkaa päätöksen alaista toimintaa päättyä. Tällöin palveluntuottajan uuteen hakemukseen sovelletaan tämän pykälän 1 ja 2 momentin säännöksiä. Jos palveluntuottaja on oikeushenkilö, 6 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetut henkilöt voidaan ottaa huomioon arvioitaessa sitä, onko kyse aiemmin hylkäävän päätöksen saaneen palveluntuottajan uudesta hakemuksesta.

Mitä 3 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen palveluntuottajaan, jonka on ensi kerran annettava palveluyksikön rekisteröintiä varten hakemuksessa 16 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitetut tiedot.

52 §

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2024. Valtion mielisairaaloiden, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen, Vankiterveydenhuollon yksikön, valtion liikelaitoksen, hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin, HUS-yhtymän, itsenäisen julkisoikeudellisen laitoksen taikka evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen kirkon tai edellä mainittujen kirkkojen seurakunnan tai seurakuntayhtymän osalta lain 3 luku tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2026.

52 §

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2024. Valtion mielisairaaloiden, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen, Vankiterveydenhuollon yksikön, valtion liikelaitoksen, hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin, HUS-yhtymän, itsenäisen julkisoikeudellisen laitoksen taikka evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen kirkon tai edellä mainittujen kirkkojen seurakunnan tai seurakuntayhtymän osalta lain 3 luku tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2028.

Tässä laissa säädetyn estämättä yksityinen palveluntuottaja saa jatkaa kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 28 §:ssä tarkoitetun perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön toimintaa sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä tarkoitettuna perheryhmäkodin toimintana 1 päivästä tammikuuta 2025 alkaen noudattaen tämän lain säännöksiä, kunnes 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty. Edellä tarkoitettun palveluntuottajan on tehtävä 16 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetut hakemukset ja annettava mainituissa momenteissa tarkoitetut tiedot valvontaviranomaiselle palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten viipymättä sen jälkeen, kun palveluntuottaja

alkaa tuottaa sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä tarkoitettua perheryhmäkodin toimintaa.

56 §

Julkisen palveluntuottajan rekisteröinti

Tämän lain 52 §:n 1 momentissa tarkoitettu julkinen palveluntuottaja saa *lain* 5 §:n estämättä jatkaa toimintaansa 1 päivä tammikuuta 2024 jälkeen noudattaen tämän lain säännöksiä. Julkisen palveluntuottajan on annettava valvontaviranomaiselle 16 §:ssä tarkoitettut tiedot ennen tämän lain 3 luvun voimaantuloa 1 päivänä tammikuuta 2026. Tiedot tallennetaan valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteri) maksutta viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2028.

Jos 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus tehdään 1 päivä tammikuuta 2026 jälkeen tai 1 momentissa tarkoitettun ilmoituksen tekemisen jälkeen julkisen palveluntuottajan toimintaan tulee olennaisia muutoksia taikka julkinen palveluntuottaja rekisteröi uuden palveluyksikön, tällaisen ilmoituksen käsittelyyn sovelletaan *tämän lain* 5 §:ää ja 3 lukua.

56 §

Julkisen palveluntuottajan rekisteröinti

Edellä 52 §:n 1 momentissa tarkoitettu julkinen palveluntuottaja saa 5 §:n estämättä jatkaa toimintaansa 1 päivän tammikuuta 2024 jälkeen noudattaen tämän lain säännöksiä. Julkisen palveluntuottajan on annettava valvontaviranomaiselle 16 §:ssä tarkoitettut tiedot ennen tämän lain 3 luvun voimaantuloa 1 päivänä tammikuuta 2028. Tiedot tallennetaan valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteri) maksutta viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2030.

Jos 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus tehdään 1 päivän tammikuuta 2028 jälkeen tai *mainitussa* momentissa tarkoitettun ilmoituksen tekemisen jälkeen julkisen palveluntuottajan toimintaan tulee olennaisia muutoksia taikka julkinen palveluntuottaja rekisteröi uuden palveluyksikön, tällaisen ilmoituksen käsittelyyn sovelletaan 5 §:ää ja 3 lukua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 5 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä helmikuuta 2025.

Lain 5 §:n 3 ja 4 momentti on voimassa vuoden 2026 loppuun. Tämän lain 5 §:n 3 momentin nojalla toimintansa aloittanut palveluntuottaja saa jatkaa toimintaa 31 päivän joulukuuta 2026 jälkeen siihen saakka, kunnes tällä lailla muutettavan lain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty.

Tämän lain 5 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan myös lain voimaan tullessa vireillä olleisiin hakemuksiin. Jos kuitenkin palveluntuottaja on ennen 1 päivää helmikuuta 2025 saanut tällä lailla muutettavan lain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettun hylkäävän päätöksen palveluntuottajan tai palveluyksikön

Voimassa oleva laki

Ehdotus

rekisteröinnistä, uuteen palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintiä koskevaan hakemukseen sovelletaan tällä lailla muutettavan lain 5 §:n 1 ja 2 momenttia. Jos palveluntuottaja on oikeushenkilö, tällä lailla muutettavan lain 6 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetut henkilöt voidaan ottaa huomioon arvioitaessa sitä, onko kyse aiemmin hylkäävän päätöksen saaneen palveluntuottajan uudesta hakemuksesta.

2.

Laki

sosiaalihuoltolain 22 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 22 a §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 682/2023, seuraavasti:

Vahvistettu laki

Ehdotus

22 a §

22 a §

Perheryhmäkoti

Perheryhmäkoti

Perheryhmäkodilla tarkoitetaan sosiaalihuollon ympärivuorokautista palveluyksikköä, jossa annetaan kotoutumisen edistämistä annetun lain (681/2023) 2 §:n 6 momentissa tarkoitettulle lapselle hoiva, huolenpito ja kasvatus mainitun lain 33 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Perheryhmäkodin toiminnassa on noudatettava, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä säädetään. Lapsen hoiva, huolenpito ja kasvatus on järjestettävä ja lasta on kohdeltava siten, että hänen yksityisyytään kunnioitetaan.

Perheryhmäkodin toiminnassa on huolehdittava siitä, että:

- 1) toimintaan on riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet;
- 2) hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä toimii vähintään seitsemän työntekijää kuitenkin niin, että jos samassa rakennuksessa on useampi palveluyksikkö, jokaisessa on oltava vähintään kuusi hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää;
- 3) hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilöstön määrässä ja rakenteessa otetaan huomioon asiakkaiden erityistarpeet;
- 4) palveluyksikössä on lasten tarvitsemaan hoivaan, huolenpitoon ja kasvatukseen nähden riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 3

Perheryhmäkodilla tarkoitetaan sosiaalihuollon ympärivuorokautista palveluyksikköä, jossa annetaan kotoutumisen edistämistä annetun lain (681/2023) 2 §:n 6 momentissa tarkoitettulle lapselle hoiva, huolenpito ja kasvatus mainitun lain 33 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Perheryhmäkodin toiminnassa on noudatettava, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä säädetään. Lapsen hoiva, huolenpito ja kasvatus on järjestettävä ja lasta on kohdeltava siten, että hänen yksityisyytään kunnioitetaan.

Perheryhmäkodin toiminnassa on huolehdittava siitä, että:

- 1) toimintaan on riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet;
- 2) hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä toimii vähintään seitsemän työntekijää kuitenkin niin, että jos samassa rakennuksessa on useampi palveluyksikkö, jokaisessa on oltava vähintään kuusi hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää;
- 3) hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilöstön määrässä ja rakenteessa otetaan huomioon asiakkaiden erityistarpeet;
- 4) palveluyksikössä on lasten tarvitsemaan hoivaan, huolenpitoon ja kasvatukseen nähden riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 3

§:ssä tarkoitettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sekä muuta henkilöstöä;

5) palveluyksikön hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävistä vastaava johtaja täyttää 46 a §:n 3 momentissa säädetty edellytykset.

Palveluyksikössä saa olla enintään seitsemän asiakaspaikkaa. Samassa rakennuksessa saa olla asiakaspaikka enintään 24 lapselle.

Kiireellisissä tapauksissa voidaan väliaikaisesti poiketa 3 momentissa säädetystä lasten määrästä, jos se on välttämätöntä lapsen hoivan järjestämiseksi.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi antaa määräaikaisen luvan aloittaa perheryhmäkotitoiminta ilman yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 7 §:ssä tarkoitettua lupaa, jos palvelua ei saada laajamittaisen maahantulon tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi muutoin järjestettyä.

Perheryhmäkodin palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä pykälässä tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Aineiden ja esineiden haltuunotosta ja asiakkaan käytössä olevien tilojen tarkastamisesta perheryhmäkodissa säädetään kotoutumisen edistämisestä annetun lain 33 §:ssä.

§:ssä tarkoitettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sekä muuta henkilöstöä;

5) palveluyksikön hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävistä vastaava johtaja täyttää 46 a §:n 3 momentissa säädetty edellytykset.

Palveluyksikössä saa olla enintään seitsemän asiakaspaikkaa. Samassa rakennuksessa saa olla asiakaspaikka enintään 24 lapselle.

Kiireellisissä tapauksissa voidaan väliaikaisesti poiketa 3 momentissa säädetystä lasten määrästä, jos se on välttämätöntä lapsen hoivan järjestämiseksi.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi hyväksyä määräaikaisesti yksityisen palveluntuottajan perheryhmäkotitoiminnan aloittamisen ennen kuin sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty, jos palvelua ei saada laajamittaisen maahantulon tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi muutoin järjestettyä.

Perheryhmäkodin palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä pykälässä tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Aineiden ja esineiden haltuunotosta ja asiakkaan käytössä olevien tilojen tarkastamisesta perheryhmäkodissa säädetään kotoutumisen edistämisestä annetun lain 33 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .